

MANUAL FÖR CERTIFIERING AV EN STADSDELS HÅLLBARHET

Hållbarhetsindikatorer för stadsdelar

SWEDEN
GREEN BUILDING
COUNCIL

**SWEDEN
GREEN BUILDING
COUNCIL**

Denna manual för *Citylab certifiering av en stadsdels hållbarhet* har utvecklats av Sweden Green Building Council (SGBC) i nära samarbete med Kungliga tekniska högskolan (KTH) och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Projektet har finansierats av FORMAS och SGBC samt genom att SGBCs medlemmar bidragit med sin tid.

Manualen bygger vidare på *Citylab Guide – Hållbar stadsutveckling i planering och genomförande*¹.

DEL 1 INLEDNING

- 5 Citylab**
- 5 Syftet med Citylab certifiering av en stadsdels hållbarhet
- 6 Nyttor med att använda Citylab certifiering av en stadsdels hållbarhet
- 10 Vad krävs för att bli certifierad och av vem?
- 11 Avgränsning av stadsdelen**
- 11 Citylabs övergripande hållbarhetsmål**
- 12 Kopplingen mellan övergripande hållbarhetsmål och indikatorerna

DEL 2 INDIKATORER

- 16 Generella indikatorer**
- 16 ① Trygghet
- 18 ② Tillit i grannskapet
- 20 ③ Platser
- 27 ④ Serviceutbud
- 30 ⑤ Blandning av bostäder
- 33 ⑥ Ljudmiljö
- 37 ⑦ Luftkvalitet
- 41 ⑧ Inomhusmiljö
- 45 ⑨ Restavfall
- 47 ⑩ Resvanor
- 49 ⑪ Byggnaders energianvändning
- 52 ⑫ Klimatpåverkan
- 57 ⑬ Biologisk mångfald
- 61 ⑭ Dagvattenrening
- 64 ⑮ Översvämningsrisker
- 68 Platsspecifika indikatorer**
- 71 Agenda 2030 och manualens indikatorer**

DEL 3 ENKÄTFRÅGOR

- 74 Enkätfrågor**

DEL 4 REFERENSER OCH FÖRDJUPNING

- 89 Referenser och fördjupning**

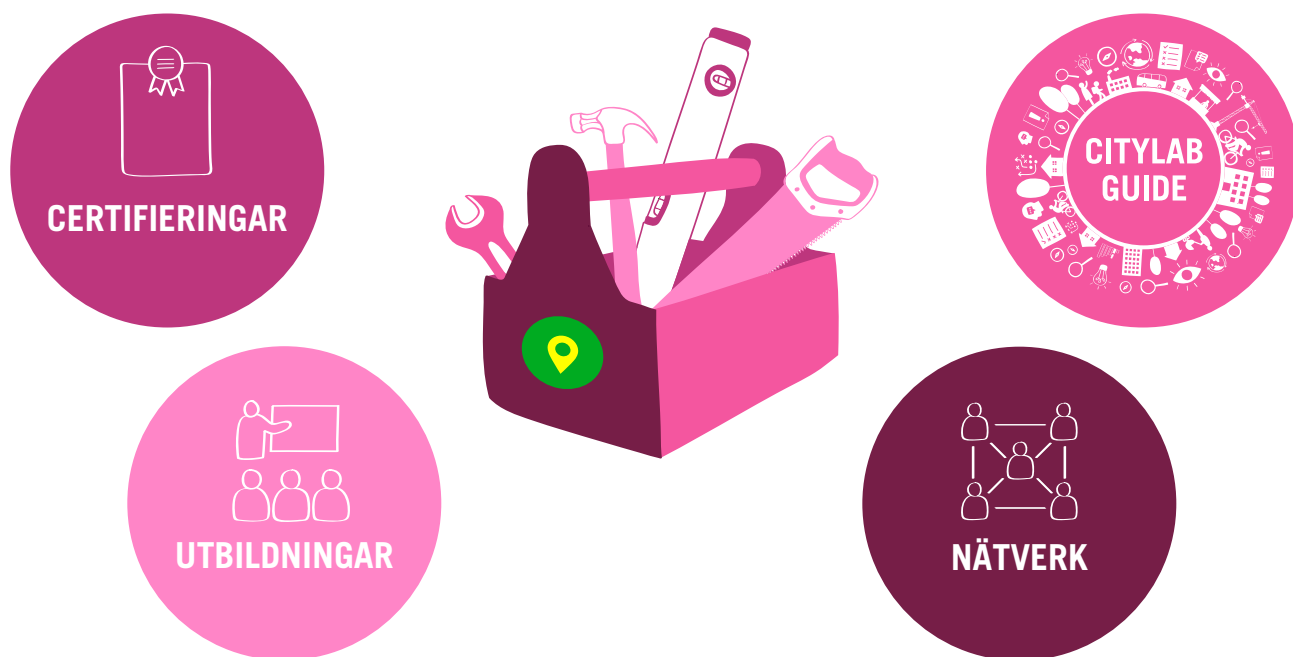
INLEDNING

CITYLAB

Citylab är Sweden Green Building Councils (SGBC:s) verktygslåda som ger stöd i arbetet med hållbar stadsutveckling; från tidig planering, i genomförandet och in i förvaltningen, se [figur 1](#). Syftet med Citylab är att skapa en gemensam process som engagerar och leder till hållbar stadsutveckling. I Citylab omsätts både nationella och internationella hållbarhetsmål till vad som är relevant för stadsutvecklingsprojekt i Sverige, utifrån lokala förutsättningar. Citylab består av en guide, fyra certifieringar (varav en framgår i denna manual), flertalet utbildningar och ett nätverk för delat lärande och erfarenhetsåterföring, allt med målet är att stödja de aktörer som är engagerade i hållbar stadsutveckling. Citylabs angreppssätt och lösningsdrivna målstyrning bygger på en helhetssyn som spänner över alla hållbarhetsdimensioner: social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. För mer information om Citylabs olika delar besök www.sgbc.se

Figur 1. Citylab verktygslåda ger stöd i arbetet med hållbar stadsutveckling genom certifieringar, utbildningar, guide och nätverk.

Syftet med Citylab certifiering av en stadsdels hållbarhet

Citylab certifiering av en stadsdels hållbarhet är avsedd för stadsdelar i förvaltningsfasen. Syftet med certifieringen är att utvärdera hur hållbar en stadsdel är. Certifieringen kan användas på olika sätt. Exempelvis kan en kommun eller fastighetsägare följa upp om tidigare hållbarhetssatsningar uppnått avsedd effekt och därmed

kunna avgöra om tidigare investeringar varit lönsamma. Certifieringen kan även användas av en kommun eller fastighetsägare i syfte att få en nulägesbeskrivning inför planerade förändringar i stadsdelen, till exempel en förtätning.

Certifieringen kan användas oavsett om stadsdelen är nybyggd eller består av äldre bebyggelse.

Nyttor med att använda Citylab certifiering av en stadsdels hållbarhet

Styrning mot de globala hållbarhetsmålen	Certifieringen konkretiserar FN:s globala hållbarhetsmål för stadsutveckling i Sverige.
Trovärdighet	Certifieringen utgör ett bevis på ett seriöst hållbarhetsarbete.
Kvalitetssäkring	Uppföljning av resultat från hållbarhetssatsningar gör att kommuner, fastighetsägare med flera kan utvärdera om åtgärder i ett stadsutvecklingsprojekt givit tillräcklig effekt.
Förbättra arbetssätt	Genom kunskap från uppföljning kan arbetet med hållbarhet förbättras inom organisationen för kommande projekt.
Nulägesbeskrivning	Certifieringen kan användas som en del av en nulägesbeskrivning inför kommande satsningar på renovering, förtätning eller annan nybyggnation.
Förvaltning	Certifieringen lägger en grund för kommuner, fastighetsägare med flera att kontinuerligt utveckla stadsdelen i en hållbar riktning.
Samverkan	Certifieringsarbetet skapar ett gemensamt mål och en gemensam struktur mellan berörda aktörer som genom samverkan vill skapa en hållbar stadsdel.
Uppmärksamhet	Genom certifieringen kan goda exempel premieras och spridas, när hållbara stadsdelar ges uppmärksamhet och lyfts fram.

Vad krävs för att bli certifierad och av vem?

För att en stadsdel ska bli certifierad bedöms två typer av indikatorer: generella indikatorer och platsspecifika indikatorer.

Generella indikatorer är alla obligatoriska att uppnå vid certifiering och har samma kravnivå för alla stadsdelar. De anger hållbarhetsfrågor som är gemensamma över hela Sverige och går att använda för att jämföra hållbarheten hos olika stadsdelar. Se vidare vilka krav som ställs för respektive indikator på sida 16–67.

Platsspecifika indikatorer är unika för platsen och väljs ut av den som ansöker om certifiering. De kan variera till antal och innehåll, beroende på den specifika stadsdelen. Se vidare vilka krav som ställs på sida 68.

Kravet för att bli certifierad är att stadsdelen klarar alla generella indikatorer genom att uppnå kravnivåerna som finns definierade för respektive generell indikator, samt att det för stadsdelen har tagits fram platsspecifika indikatorer. Varje certifierad stadsdels resultat redovisas i ett diagram som visar hur stadsdelen presterar för respektive indikator, se [figur 2](#).

Figur 2. Diagram över hur resultatet vid certifierad stadsdel kommer att visas.

Redovisad enligt Citylab, men inte certifierad

Om en stadsdel inte klarar kravnivån för alla 15 generella indikatorer (men minst tio) finns möjlighet att bli "redovisad" enligt Citylab. En stadsdel som är "redovisad" enligt Citylab får också ett diagram enligt [figur 2](#), där det framgår hur stadsdelen presterar avseende de olika indikatorerna. En stadsdel som är "redovisad" enligt Citylab kan sedan förbättras över tid med målet att bli certifierad. På detta sätt kan Citylab också utgöra ett förbättringsverktyg.

Tidpunkt för certifiering och krav om uppdatering

När i tid en certifiering genomförs kan skilja sig från stadsdel till stadsdel, från precis nybyggd till många år efter första inflyttning. Vissa kan utvärderas direkt medan andra kräver att viss tid gått, till exempel kräver uppföljning av energianvändning mätvärden under minst ett års tid. Det innebär att en stadsdel är omkring två år vid en första certifiering. Det är möjligt att få en stadsdel "redovisad" enligt Citylab tidigare.

Certifieringen ska sedan uppdateras vart femte år för att behålla certifieringen, på det sättet säkerställs att förvaltningen fortsätter arbeta med hållbarheten i stadsdelen. Detta gäller även stadsdelar som är "redovisade enligt Citylab". Certifieringen utgör därför en målnivå vid såväl nybyggnation, upprustning och förtätning som för en aktiv förvaltning.

FÖRSTA STEGET MOT CERTIFIERING är att registrera stadsdelen på www.sgbc.se där finns också mer information om certifieringsprocessen.

Se SGBCs kursutbud för att lära dig mer om certifieringssystemet.

Frågor om Certifiering av en stadsdels hållbarhet kan skickas till citylab@sgbc.se

Fördjupning

HUR HAR CERTIFIERINGSSYSTEMET TAGITS FRAM?

Arbetet med att ta fram Citylab certifiering av en stadsdels hållbarhet har drivits i ett projekt lett av Sweden Green Building Council (SGBC) samt forskare på Kungliga Tekniska högskolan (KTH) och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

Projektet tog avstamp i redan befintliga indikatorer vilka används inom till exempel Agenda 2030, Sveriges miljömål och kommunala mål för hållbarhet. Hållbarhetsexperter från SGBC:s medlemsorganisationer engagerades i arbetsgrupper för att välja vilka av de nära tusen indikatorer som fanns med i grundmaterialet, som skulle ingå i certifieringssystemet.

Detaljerna i och kring indikatorerna har utvecklats av experter inom respektive sakområde och berörda myndigheter. Arbetet har präglats av att finna en balans där alla väsentliga hållbarhetsfrågor inkluderas och utvärderas på ett vetenskapligt sätt, samtidigt som certifieringssystemet hålls enkelt, där dyra utredningskostnader undviks. En detaljerad beskrivning av processen samt de avväganden som gjorts, framgår i en populärvetenskaplig bakgrundsrapport².

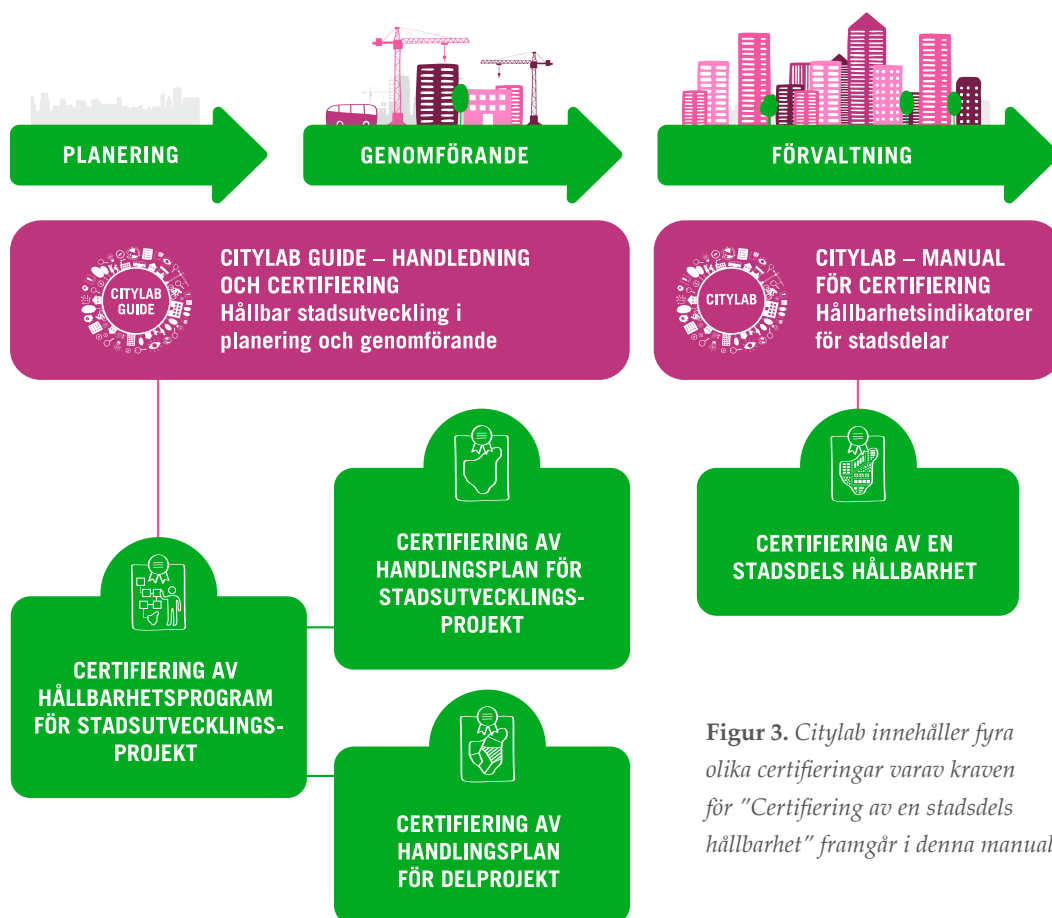
Fördjupning

HUR HÄNGER DENNA CERTIFIERING IHOP MED DE ANDRA INOM CITYLAB?

Certifiering av en stadsdels hållbarhet bygger vidare på *Citylab Guide - Hållbar stadsutveckling i planering och genomförande* då båda har gemensamma övergripande hållbarhetsmål formulerade. Guiden fokuserar på arbetet med planering och genomförande av stadsutvecklingsprojekt för att nå dessa mål, se [figur 3](#). I Certifiering av en stadsdels hållbarhet ligger fokus på att utvärdera hur stadsdelar i förvaltningsskedet presterar mot de övergripande hållbarhetsmålen. Certifiering av en stadsdels hållbarhet är oberoende från de andra certifieringarna inom Citylab och kan användas oavsett om stadsdelen är certifierad i planerings- och/eller genomförandeskedet eller inte.

De olika perspektiven medför att indikatorer skiljer sig åt mellan de olika certifieringarna. Ofta krävs arbete inom flera av Guidens fokusområden för att uppnå en indikator i Certifiering av en stadsdels hållbarhet, medan en enskild åtgärd i planeringen kan bidra till uppfyllandet av flera indikatorer vid uppföljningen av hållbarhetsprestandan.

Ett exempel på hur hållbarhetsfrågor hanteras olika i certifieringssystemen är *ekosystemtjänster*. I planeringen av en stadsdel är dessa väldigt viktiga att ta hänsyn till, och lyfts därför fram i guiden för planering och genomförande. Inom certifieringen av en stadsdels hållbarhet är det däremot prestandan hos ekosystemtjänsterna som är relevant, till exempel att minska översvämningsrisken eller ge rekreativa miljöer, varpå ekosystemtjänster inte är en egen indikator här, utan istället är fördelat över flera indikatorer.

Figur 3. Citylab innehåller fyra olika certifieringar varav kraven för "Certifiering av en stadsdels hållbarhet" framgår i denna manual.

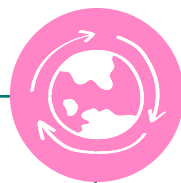

AVGRÄNSNING AV STADSDELEN

Citylab sätter inte upp några exakta gränser för hur stor eller liten en stadsdel ska vara utan listar nedan riktlinjer som avgränsningen ska motiveras utifrån. Exakt avgränsning och storlek på en stadsdel som ska certifieras, behöver således hanteras för varje certifiering. Eventuella undantag från dessa riktlinjer kan göras om motivering finns. För vidare information, kontakta SGBC.

Riktlinjer för avgränsningen av stadsdelen:

- ✓ Alla indikatorer ska ha samma avgränsning.
- ✓ Avgränsningen behöver inte nödvändigtvis följa administrativa gränser, till exempel en kommungräns. Det kan dock vara fördelaktigt att utgå ifrån vilka områden statistik redan finns sammanställt kring, t ex DeSO – Demografiska statistikområden³.
- ✓ Stadsdelen ska dela gemensamma målpunkter⁴ för de som bor och/eller verkar i området så att stadsdelen kan ses som en enhet. Detta innebär att två områden som är tydligt separerade och saknar utbyte med varandra (på grund av exempelvis barriäreffekter), inte ska ingå i samma certifiering.
- ✓ Så långt det är möjligt ska avgränsningen följa topografi, urban utformning, kulturella benämningar av olika stadsdelar eller andra aspekter av stadsdelen som kan definiera naturliga eller logiska gränser. Detta innebär till exempel att det är olämpligt att dra gränsen rakt genom en byggnad eller ett kvarter.
- ✓ Avgränsningen ska inte göras så att sådant som kan bli problematiskt för att uppnå indikatorerna exkluderas. Finns det till exempel viktiga naturvärden i kanten på stadsdelen, vilka kan påverkas av stadsdelens utveckling, ska dessa tas med *innanför* avgränsningen.
- ✓ Som riktlinje gäller att avgränsningen bör innebära att stadsdelen som ansöker om certifiering, innehåller cirka 300–6 000 bostäder samt inkluderar de utemiljöer som finns i anslutning till dessa bostäder. Utöver bostäder kan stadsdelen även inkludera flertalet verksamheter, och då också de utemiljöer som finns i anslutning till dessa.

CITYLABS ÖVERGRIPANDE HÅLLBARHETSMÅL

Citylab har preciserat 10 övergripande hållbarhetsmål för hållbar stadsutveckling som definierar vad stadsutvecklingsprojekt ska sträva mot i sitt arbete med hållbarhet. Dessa hållbarhetsmål är centrala för de indikatorer som används i denna certifiering. Det framgår också för varje generell indikator vilka av de övergripande hållbarhetsmålen som indikatorn syftar till att utvärdera stadsdelen mot.

De övergripande hållbarhetsmålen är utvecklade med hänsyn till FN:s Globala mål för hållbar utveckling, Delegationen för hållbara städers dokument Femton hinder för hållbar stadsutveckling, Sveriges miljömål, Folkhälsopolitiska mål, samt Vision för Sverige 2025.

God hälsa och välbefinnande

Att skapa förutsättningar för god hälsa och välbefinnande för människor är en central fråga för hållbar samhällsutveckling. Folkhälsan påverkas av allt från individers egna val och levnadsvanor till strukturella faktorer såsom yttre miljöer och demokratiska rättigheter.⁵

Jämlikhet, jämställdhet och social sammanhållning

Ökade sociala klyftor är ohållbart ur ett etiskt, demokratiskt och samhällsekonomiskt perspektiv.^{6,7} Det är därför viktigt att skapa förutsättningar för jämlikhet, jämställdhet och social sammanhållning med respekt för människans frihet och möjligheter.

Delaktighet och inflytande

Brist på möjlighet att påverka livsvillkoren har ett samband med hälsan. Därför är delaktighet och inflytande ett grundläggande villkor, som gäller alla med hänsyn till kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsvariation, sexuell läggning och ålder.⁸

Trygg och säker livsmiljö

Forskning visar entydigt att kvinnor i mycket högre grad än män upplever otrygghet när de vistas i det offentliga rummet, framför allt på kvällar och nätter⁹. Hållbar stadsutveckling förutsätter en trygg och säker livsmiljö där boende, verksamma och besökare kan vistas på lika villkor.

Goda försörjningsvillkor

Hållbar stadsutveckling förutsätter goda försörjningsvillkor. Om människor saknar arbete och sysselsättning bidrar det inte bara till sämre livskvalitet för den enskilde utan också till social otrygghet och minskad sammanhållning i samhället i stort.¹⁰

Tillgängligt och inkluderande stadsliv

Hållbar stadsutveckling handlar om att främja och skapa värden som bidrar till ett *tillgängligt och inkluderande stadsliv* – en hållbar och mångfacetterad stad öppen för olika kulturer – som bidrar till städers ökade dragningskraft för boende, besökare, näringsliv och investerare.

Resurshushållning

Resurshushållning innebär att användningen av energi, material och vatten minimeras, att resurserna används och återanvänds effektivt i kretslopp och att förnybara energislag och material väljs i första hand. Delad användning av resurser kan markant minska resursbehovet.

Ingen negativ klimatpåverkan

Koldioxid och andra växthusgaser från olika verksamheter gör att det globala klimatet förändras och blir varmare. Stadsutvecklingsprojekt bör ha som mål att *minimera negativ klimatpåverkan*, så att Sverige kan fasa ut sina nettoutsläpp av växthusgaser.¹¹

Ingen negativ miljöpåverkan

Ingen negativ miljöpåverkan är en central fråga, bl.a. för att undvika spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen och att minska belastningen på ekosystemen. Minst lika viktigt är också att bevara och främja den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön, samt att människors aktiviteter medför ett så litet ekologiskt fotavtryck som möjligt.

Resiliens och flexibilitet

Den byggda och naturliga miljön måste kunna stå emot klimatförändringar och kunna anpassas till framtida ändrade behov. *Resiliens och flexibilitet* handlar om att städer ska kunna stå emot stress, förutsebara och oförutsedda förändringar. Påfrestningar kan vara avbrott i viktiga försörjningssystem, översvämningar, m.m. Flexibilitet innebär t.ex. möjlighet att förändra bebyggelsen för att möta det aktuella bostadsbehovet.

Kopplingen mellan övergripande hållbarhetsmål och indikatorerna

Indikatorerna som ingår i certifieringen syftar till att utvärdera hur väl stadsdelen uppnår de övergripande hållbarhetsmålen utifrån ett stadsutvecklingsperspektiv. Hållbarhetsfrågor är nära integrerade med varandra kopplar de flesta av indikatorerna till flera olika övergripande hållbarhetsmål samtidigt. Kopplingarna framgår under respektive indikator samt i [figur 4](#).

Figur 4. Indikatorerna som ingår i certifieringen mäter mot flera olika av Citylabs övergripande hållbarhetsmål. Tillsammans ska de ge en heltäckande bild av de mest relevanta hållbarhetsfrågorna för en hållbar stadsdel utifrån ett stadsutvecklingsperspektiv.

Övergripande hållbarhetsmål						
Indikatorer		God hälsa och välbefinnande	Jämlikhet, jämställdhet och social sammanhållning	Delaktighet och inflytande	Trygg och säker livsmiljö	Goda försörjningsvillkor
	Trygghet	X	X		X	
	Tillit i grannskapet	X	X	X	X	
	Platser	X	X	X	X	
	Serviceutbud	X	X			X
	Blandning av bostäder		X		X	X
	Ljudmiljö	X				
	Luftkvalitet	X				
	Inomhusmiljö	X				
	Restavfall					
	Resvanor	X				
	Byggnaders energianvändning					
	Klimatpåverkan					
	Biologisk mångfald					
	Dagvattenrening					
	Översvämningsrisker					
	Platsspecifika indikatorer	?	?	X	?	?

Övergripande hållbarhetsmål						
Indikatorer		Tillgängligt och inkluderande stadsliv	Resurshushållning	Ingen negativ klimatpåverkan	Ingen negativ miljöpåverkan	Resiliens och flexibilitet
	Trygghet	X				
	Tillit i grannskapet					X
	Platser	X				
	Serviceutbud					
	Blandning av bostäder					
	Ljudmiljö					
	Luftkvalitet				X	
	Inomhusmiljö				X	
	Restavfall		X	X	X	
	Resvanor		X	X	X	
	Byggnaders energianvändning		X	X	X	
	Klimatpåverkan		X	X	X	
	Biologisk mångfald				X	X
	Dagvattenrening				X	
	Översvämningsrisker					X
	Platsspecifika indikatorer	?	?	?	?	?

INDIKATORER

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

① Trygghet

TRYGGHET

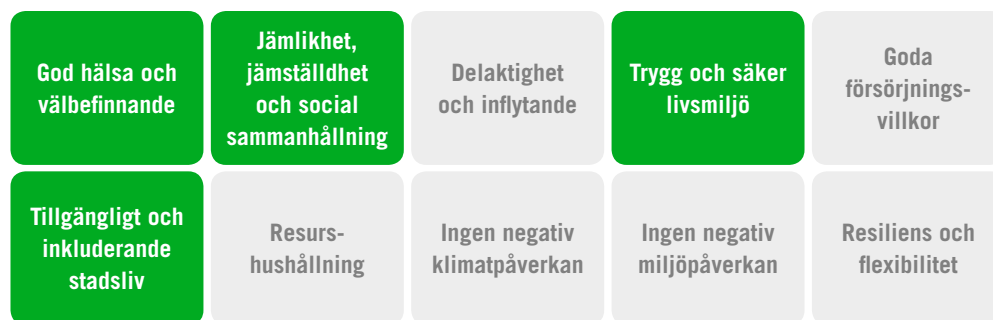
ID: CL-SH:1.0:I1

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar där människor känner trygghet i sin närmiljö.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Att alla människor, oavsett könstillhörighet, känner trygghet i sin närmiljö är direkt kopplat till en jämlik, trygg och säker livsmiljö. Det är även en förutsättning för att skapa ett tillgängligt och inkluderande stadsliv, samtidigt som det bidrar till människors hälsa och välbefinnande.

Bedömningskriterier

- Högst 25 % av kvinnor respektive män uppger att de känner sig otrygga när de går ensamma **sent på kvällen** i stadsdelen.
- Högst 15% av barn, i åldern 10–15 år, uppger att de känner sig otrygga när de går ensamma i stadsdelen.

Instruktion

Bedömningen ska baseras på svar från indikatorns enkätfrågor, vilka presenteras under avsnittet [Enkätfrågor](#), alternativt likvärdiga frågor i annan enkät. I samma avsnitt framgår också vilka krav som ställs på enkätundersökningens genomförande.

Frågorna handlar om hur trygg eller otrygg den tillfrågade känner sig när hen går ut ensam i stadsdelen. För personer över 15 år som bor eller arbetar i stadsdelen, avser frågan upplevelsen när hen går ut ensam en sen kväll. För barn, 10–15 år, avses den generella upplevelsen av att gå själv i området, både dagtid och under kvällen.

För att uppfylla bedömningskriterium 1 får högst 25 % av de svarande inom respektive grupp (kvinnor och män) uppge svarsalternativen "ganska otrygg",

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

① Trygghet

”mycket otrygg” eller ange skälet ”känner mig otrygg”, som orsak till varför de aldrig går ut ensamma sent på kvällen.

För att uppfylla bedömningskriterium 2 får högst 15 % av de svarande barnen uppge svarsalternativen ”ganska otrygg”, ”mycket otrygg” eller ange skälet ”känner mig otrygg” som orsak till varför de aldrig går ut ensamma.

Inom grupperna kvinnor, män och barn behövs 100 svar inom respektive grupp för att få ett tillräckligt underlag för bedömning. För denna indikator behövs därmed minst 300 svarande. De svarande ska bo eller arbeta inom området.

Svar från en person som arbetar i området, som uppger att hen inte vistas i området sent på kvällen för att hen ”inte har någon anledning eller möjlighet att visats i området” eller uppger ”annat skäl” som orsak, ska inte räknas med i sammanställningen för denna indikator.

Redovisning

1. Sammanställning av enkätsvaren där det tydligt framgår antal samt andel svarande per fråga och svarsalternativ.
2. Summering av resultat där det tydligt framgår om bedömningskriterierna är uppfyllda.
3. Totalt antal inkomna svar för indikatorns enkätfrågor, antal svar uppdelat per kön respektive ålderskategorierna 10–15 år, 16–25 år, 26–65 år och 66– år, samt antal svar för boende respektive personer som arbetar i stadsdelen.
4. Organisation samt namn och titel på den som genomförde undersökningen.
5. Kortfattad beskrivning av enkätens genomförande:
 - a. Hur enkätfrågorna har distribuerats.
 - b. Om, och i så fall motiv för, och till vilka språk enkäten har översatts.
 - c. Särskild beskrivning av tillvägagångssätt för att få in svar från gruppen 10–15 år.
 - d. När enkätundersökningen genomfördes.
6. Om andra frågor än de som framgår i avsnittet [Enkätfrågor](#) nyttjas för bedömning av indikatorn, skall dess formulering tydligt redovisas samt motiveras.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivåerna för indikatorn baseras på snittet av de senaste elva årens Nationella trygghetsundersökningar (NTU) som genomförs av Brå.¹² Kravnivåerna syftar till att visa om en stadsdel upplevs otrygg, snarare än att premiera de områden som upplevs som mest trygga. Genom att ha kravnivåer för olika grupper (kvinnor, män och barn) vill Citylab driva på utvecklingen mot mer jämlika stadsmiljöer.

Den enkätfråga som ska ställas till vuxna, är samma som förekommer i Brå:s årliga Nationella Trygghetsundersökning (NTU). Anledningen är att det ska vara möjligt att jämföra resultatet. Den enkätfråga som ska ställas till personer mellan 10–15 år är en anpassning av Brå:s frågeställning.¹³

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

② Tillit i grannskapet

TILLIT I GRANNSKAPET

ID: CL-SH:1.0:I2

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar där människor känner tillit till varandra.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Att människor känner tillit till varandra i en stadsdel är viktigt för känslan av trygghet och social sammanhållning. Ett starkt socialt kapital bidrar även till social resiliens vid oväntade plötsliga händelser. I slutändan är det en förutsättning för delaktighet samt god hälsa och välbefinnande.

Bedömningskriterium

1. Högst 10 % av stadsdelens boende uppger att de inte känner tillit i sitt grannskap.

Instruktion

Bedömningen ska baseras på svar från indikatorns enkätfråga, vilken presenteras under avsnittet [Enkätfrågor](#), alternativt en likvärdig fråga i annan enkät. I samma avsnitt framgår också vilka krav som ställs på enkätundersökningens genomförande. För att uppfylla bedömningskriterium 1 får högst 10 % av de svarande uppge svarsalternativen "stämmer inte särskilt väl" samt "stämmer inte alls" på enkätfrågan. Minst 100 personer som bor i området behöver svara på enkäten för att underlaget ska bli tillräckligt.

Frågan ställs enbart till boende i ett område, och inte till verksamma, då frågan relaterar till boendemiljön.

Redovisning

1. Sammanställning av enkätsvaren där det tydligt framgår antal samt andel svarande per fråga och svarsalternativ.
2. Summering av resultat där det tydligt framgår om bedömningskriterierna är uppfyllda.
3. Totalt antal inkomna svar för frågan uppdelat i ålderskategorierna 16–25 år, 26–65 år och 66– år.
4. Organisation samt namn och titel på den som genomförde undersökningen.
5. Kortfattad beskrivning av enkätens genomförande:
 - a. Hur enkätfrågorna har distribuerats.
 - b. Om, och i så fall motiv för, och till vilka språk enkäten har översatts.
 - c. När enkätundersökningen genomfördes.
6. Om andra frågor än de som framgår i avsnittet [Enkätfrågor](#) nyttjas för bedömning av indikatorn, skall dess formulering tydligt redovisas samt motiveras.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivån för indikatorn baseras på snittet för Stockholms län från Folkhälsoenkäten 2014.¹⁴

Bedömningskriteriet syftar i första hand till att synliggöra eventuell brist på tillit, snarare än att premiera stadsdelar med hög tillit.

Enkätfrågan används i andra undersökningar för att mäta tillit i grannskap, till exempel Folkhälsoenkäten i Stockholms läns landsting.¹⁵

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

③ Platser

PLATSER

ID: CL-SH:1.0:I3

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar som erbjuder ett varierat utbud av platser för dem som bor och arbetar i området.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

En mångfald av platser är viktigt för att skapa ett jämlikt och inkluderande stadsliv. Det möjliggör mellanmänskliga möten vilka kan bidra till en ökad social sammanhållning. Ett brett urval av platser ger människor valmöjligheter och ökar också möjligheterna till delaktighet. Platser för möten, rekreation, vila och aktivitet har direkt inverkan på människors hälsa och välbefinnande. Att det vistas människor utomhus kan också bidra till att området upplevs mer tryggt.

Bedömningskriterier

1. Av stadsdelens totala yta är minst 15 % offentlig friyta.
2. Minst 80 % av bostadsbyggnaderna och lokalbyggnaderna i stadsdelen uppfyller kraven i [tabell 1](#) (se sida 22) avseende följande platstyper:
 - a. Plats för social samvaro utomhus.
 - b. Rofylld plats.
 - c. Plats för rörelse och motion.
 - d. Promenadvänliga stråk.
3. Minst 80 % av bostadsbyggnaderna i stadsdelen uppfyller dessutom kraven i [tabell 1](#) avseende följande platstyper:
 - a. Plats för lek.
 - b. Stor flexibel grönyta.

- c. Större sammanhängande naturområde.
- d. Platsbildning utomhus för spontana möten.
- e. Platser inomhus.
- f. Platser för kulturutövning/kulturutbud.

Instruktion

Indikatorn utvärderas dels genom kvantitativa beräkningar av markanvändningen, dels genom en kartläggning och bedömning av stadsdelens platstyper, det senare genom enkäter och platsbesök.

De angivna platstyperna, i [tabell 1](#), dess innehåll och avståndet till dem, ska säkerställa ett varierat utbud av platser i stadsdelen för olika målgrupper. Den kvalitativa bedömningen är platsspecifik och tar hänsyn till närliggande stadsdelars utbud.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

Markanvändningen beräknas genom en kartanalys av stadsdelen (exempelvis av detaljplaner) för att ta reda på andelen friyta. Till offentlig friyta räknas parker och andra grönytor, torg, gågator, trottoarer, kajer och liknande ytor utomhus som är till för offentlig användning. (Ytor endast avsedda för exempelvis boende i visst hus kan alltså inte räknas in.)

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2 OCH 3

För att bedöma utbudet av platser i området har ett basutbud av olika platstyper listats, vilka ska kunna återfinnas i stadsdelen eller i dess närområde (se [tabell 1](#)). I tabellen anges platstyp, vad den ska innehålla och inom vilket avstånd från bostäder respektive verksamheter platstyperna ska finnas.

Avstånden mäts förslagsvis från platsen som ingår i redovisningen och som en radie, där cirkelarna som skapas ska täcka in en tillräcklig andel av byggnaderna. Det är avstånden fågelvägen som bedöms, med undantag om det finns barriärer som kräver långa omvägar, t ex stora vägar eller vatten. Vid eventuella barriärer mäts avståndet fågelvägen via tillgängliga passager.

Platserna i stadsdelen - kategoriserade per platstyp - redovisas genom att de markeras ut på en karta och beskrivs i text. En och samma geografiska plats i området kan inrymma fler av de platstyper som är listade i [tabell 1](#), till exempel kan en stadsdelspark både innehålla "Plats för lek", "Plats för social samvaro utomhus" och en "Stor flexibel grönyta". På samma sätt kan tillgången till en viss platstyp som "Plats för motion och rörelse" utgöras av flera olika geografiska platser, som ett motionsspår, en dansstudio, ett utegym, en fotbollsplan och en simhall.

Avvikelser gällande utbudet av platstyper i stadsdelen och närområdet kan i vissa fall accepteras. Om en platstyp saknas ska en skriftlig motivering biläggas vid ansökan om certifiering. Om avståndskraven inte helt uppfylls men det finns ett stort antal platstyper strax utanför avståndskravet, kan tillgången till platstyperna motiveras. I vissa fall kan bostadsgårdar eller villatomter tillgodoräknas avseende tillgång till exempelvis "Plats för lek" och "Plats för social samvaro utomhus" för de boende eller verksamma med tillgång till ytan. Kontakta SGBC för bedömning av särskilda omständigheter.

ENKÄT OCH PLATSBESÖK

Bedömningen av utbudet av platstyper sker genom platsbesök där svar från en enkätundersökning används som underlag. Frågorna i enkäten presenteras under avsnittet [Enkätfrågor](#). I samma avsnitt framgår också vilka krav som ställs på enkätundersökningens genomförande. Minst 300 enkätsvar krävs för att få ett tillräckligt underlag för denna indikator, 100 svar från barn (10–15 år), 100 svar från kvinnor (från 16 år och uppåt), 100 svar från män (från 16 år och uppåt).

Den person som genomför platsbesöket ska ha relevant akademisk examen och minst fem års dokumenterad erfarenhet av arkitektur och gestaltning av offentliga platser. Hen ska besöka de olika platstyperna i området och i de omkringliggande områdena och värdera huruvida de uppfyller kraven listade i [tabell 1](#), med utgångspunkt i enkätsvaren och utifrån sin egen sakkunskap.

Tabell 1. Platstyper, innehåll och maxavstånd

Platstyp	Platsen ska innehålla	Avstånd	Vägledande exempel
1. Plats för lek	- Möjlighet till rörelse och kreativitet. - Tillgång till vegetation och/eller naturmark. - Tillgång till dagsljus och solbelysning samt lekmöjligheter i skugga under sommarhalvåret. - Ej bullerstört, möjligt att ha en konversation utan att höja rösten. - Välskött (ej skräpigt, ej trasigt, ej klotter, ej igenvuxet/ eller söndertrampat). - Lekplatser ska vara utrustade med god belysning under mörka årstider. - Att det på lekplatser går att ta sig fram för personer med barnvagn, rullstol eller rullator. - De olika platserna i stadsdelen kompletterar varandra för att tilltala barn i olika åldrar (1–12 år), både flickor och pojkar.	Inom 200 m från bostadsbyggnaderna.	Till exempel en skogsdunge med klätterträd och lösa grenar för kojbygge, en lekpark med sandlåda, klätterredskap och kojbuskar, eller en lekpark med kanaler att hålla vatten i, en rutschkana och små hus, omgiven av vegetation.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

③ Platser

2. Plats för social samvaro utomhus	• Sittplatser och bord med möjlighet att sitta vindskyddat i sol och skugga. • Mindre rumsbildning omgiven av grönska och/eller utblick mot vatten/grönska/stadslandskap. • Ej bullerstört, möjligt att ha en konversation utan att höja rösten. • Välskött (ej skräpigt, ej trasigt, ej klotter, ej igenvuxet/ eller söndertrampat). • Att det går att ta sig fram på platsen för personer med barnvagn, rullstol eller rullator. • De olika platserna i stadsdelen kompletterar varandra för att attrahera olika målgrupper.	Inom 200 m från bostadsbyggnaderna och lokalbyggnaderna.	Till exempel att sittplatser med bord finns i en avskild del av en park och inte utplacerade på stora öppna ytor.
3. Rofylld plats	• Fridfullt med möjlighet att uppleva naturens ljud. • Omgiven av grönska och/eller utblick mot vatten. • Vindskyddade sittplatser i både sol och skugga. • Välskött (ej skräpigt, ej trasigt, ej klotter, ej igenvuxet/ eller söndertrampat). • Att det går att ta sig fram på platsen för personer med barnvagn, rullstol eller rullator.	Inom 200 m från bostadsbyggnaderna och lokalbyggnaderna.	Till exempel en grön liten park där det är möjligt att koppla av, en lugn del av en större park, en rofylld plats vid vatten.
4. Stor flexibel grönyta	• Stor öppen rumsbildning för spontana eller temporära aktiviteter. • Välskött (ej skräpigt, ej trasigt, ej klotter, ej igenvuxet/ eller söndertrampat). • Ej bullerstört, möjligt att ha en konversation utan att höja rösten.	Inom 500 m från bostadsbyggnaderna.	Till exempel en stor gräsmatta, som utgör en del av en större park, där det är möjligt att utöva spontanidrott, ha picknick, loppis, leka i snön på vintern etc.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

③ Platser

5. Större sammanhängande naturområden	• Rymd. • Rofyllt. • Artrikt. • Vild vegetation. • Möjlighet att uppleva naturens ljud. • Välskötta (ej skräpigt, ej trasigt, ej klotter, ej igenvuxet/ eller söndertrampat).	Inom 2500 m från bostadsbyggnaderna.	Till exempel en skog eller en mindre naturmiljö i anslutning till en sjö eller hav.
6. Platsbildning utomhus för spontana möten	• Plats i anslutning till målpunkt eller stråk med genomströmning av människor. • Sittplatser. • Välskött (ej skräpigt, ej trasigt, ej klotter, ej igenvuxet/ eller söndertrampat). • Att det går att ta sig fram på platsen för personer med barnvagn, rullstol eller rullator.	Inom 500 m från bostadsbyggnaderna.	Till exempel en mindre platsbildning eller ett torg i anslutning till service och/eller kollektivtrafik.
7. Platser inomhus	• Möjlighet att vistas på platsen utan att behöva konsumera eller betala en avgift. • Möjlighet att kunna umgås i grupp och sitta enskilt (t ex göra läxor). • Trygga och väl omhändertagna lokaler. • De olika platserna i stadsdelen (eller utbudet på en plats) attraherar olika målgrupper.	Inom 1000 m från bostadsbyggnaderna.	Till exempel bibliotek, kulturhus, Folkets Hus, samlingslokaler/ föreningslokaler, ungdomsgård, öppen förskola etc.
8. Platser för rörelse och motion	Yta eller anläggning som inbjuder till rörelse/motion. • Välskötta (ej skräpigt, ej trasigt, ej klotter, ej igenvuxet/ eller söndertrampat). • Ej bullerstört, möjligt att ha en konversation utan att höja rösten. • Platserna ska vara utrustade med god belysning under mörka årstider.	Inom 500 m från bostadsbyggnaderna och lokalbyggnaderna.	Till exempel utegym, sporthall, bollplan, ridhus, gymnastikhall, badhus, friidrottsanläggning, rackethall, yogastudio, dansstudio, tennisbana, skatepark, pumptrack, parkour, löparspår, skidspår, skridskobana, ishall etc.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

③ Platser

<i>Fortsättning 8. Platser för rörelse och motion</i>	Det totala utbudet i stadsdelen kompletterar det som finns i stadsdelens närområde avseende: • Typ av motion/rörelse. • Olika åldersgrupper (barn, unga, vuxna och äldre). • Kön (pojkar, flickor, kvinnor och män). • Kostnadsfri och avgiftsbelagd motion.		
9. Platser för kulturutövning och/eller möjlighet att ta del av kulturutbud	Lokaler och platser för kultur och kulturutövning. Det totala utbudet i stadsdelen kompletterar det som finns i stadsdelens närområde avseende: • Typ av kultur. • Olika åldersgrupper (barn, unga, vuxna, äldre).	Inom 1000 m från bostadsbyggnaderna.	Till exempel konstateljéer, scener/lokaler för utövande av t ex musik, teater, sång, dans, kör, hantverk, design, media, bio.
10. Promenadvänliga stråk	• Stråk genom stadsdelen som knyter samman målpunkter (t ex platstyperna ovan, service och kollektivtrafik). • God gestaltning av gaturummet (inkl. god orienterbarhet, tillräckligt med utrymme för gående, få fysiska barriärer, trafiksäkert). • Variationsrikt (t ex korta kvarter, detaljer på byggnaderna, natur, planteringar) . • Sittplatser längs stråket. • God belysning. • Stråken är avskilda från kraftigt trafikerade vägar. • Välskötta (ej skräpigt, ej trasigt, ej klotter, ej igenvuxet/ eller söndertrampat). • Att det går att ta sig fram på platsen för personer med barnvagn, rullstol eller rullator.	—	

Redovisning

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

1. Karta där placering och storlek av offentliga friytor framgår.
2. Summering av storleken på offentliga friytor i förhållande till stadsdelens totala yta.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2 OCH 3

1. Karta över stadsdelen med de olika platstyperna markerade samt beskrivning av respektive plats innehåll och funktion.
2. Beskrivning av hur platserna i stadsdelen kompletterar utbudet i de omkringliggande stadsdelarna.
3. Beskrivning av hur den sammantagna bedömningen av stadsdelens platser och dess innehåll gått till.
4. Eventuell motivering om någon av platstyperna saknas i området.
5. Organisation samt namn, titel och kortfattad CV för den person som genomförde bedömningen och sammanställningen av bedömningskriterium 2 och 3.

Enkät

6. Totalt antal inkomna svar för indikatorns enkätfrågor, samt antal svar uppdelat per kön respektive ålderskategorierna 10–15 år, 16–25 år, 26–65 år och 66– år.
7. Sammanställning av enkätsvaren.
8. Organisation samt namn och titel på den som genomförde undersökningen.
9. Kortfattad beskrivning av enkätens genomförande:
 - a. Hur enkätfrågorna har distribuerats.
 - b. Om, och i så fall motiv för, och till vilka språk enkäten har översatts.
 - c. Särskild beskrivning av tillvägagångssätt för att få in svar från gruppen 10–15 år.
 - d. När enkätundersökningen genomfördes.
10. Om andra frågor än de som framgår i avsnittet [Enkätfrågor](#) nyttjas för bedömning av indikatorn, skall dess formulering tydligt redovisas samt motiveras.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivån för indikatorns kvantitativa mått avseende friyta baseras på UN Habitats rekommendationer.¹⁶

Den kvalitativa bedömningen har arbetats fram tillsammans med arkitekter och med andra experter inom social hållbarhet och stadsutveckling. Måtten för de olika platstyperna är baserade på mått för vad som upplevs nära, med utgångspunkt från riktlinjer för Stockholms läns landsting¹⁷ gällande kollektivtrafik samt Boverkets riktlinjer för parkmiljöer¹⁸, med anpassning till olika platstyper.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

4 Serviceutbud

4 SERVICEUTBUD

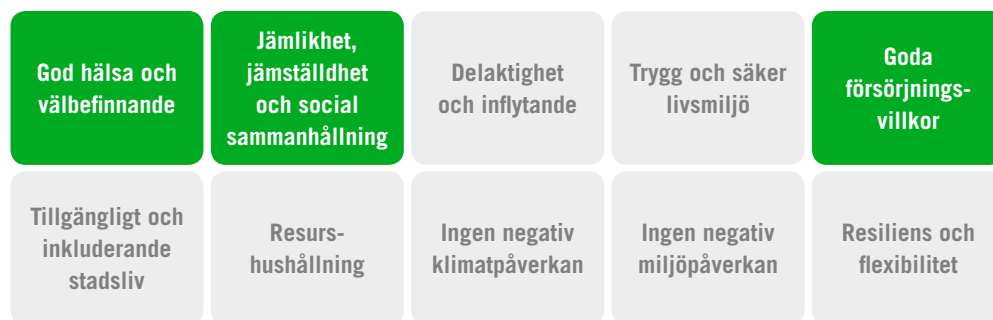
ID: CL-SH:1.0:I4

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar som har ett basutbud av offentlig och kommersiell service.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Ett basutbud av både offentlig och kommersiell service är viktigt för att människor ska kunna ha ett fungerande vardagsliv vilket möjliggör goda försörjningsvillkor och jämlikhet, vilket i förlängningen kan främja både hälsa och välbefinnande.

Bedömningskriterium

1. Minst 80 % av bostadsbyggnaderna i stadsdelen har tillgång till en basnivå av olika former av offentlig och kommersiell service, i enlighet med [tabell 2](#) (se sidan 28).

Instruktion

Indikatorn utvärderar vilken offentlig och kommersiell basservice som finns att tillgå i stadsdelen och dess närområde. Minst 80 % av bostadsbyggnaderna i stadsdelen ska ha tillgång till de olika servicefunktionerna i [tabell 2](#), inom de angivna avståndsmåtten. Avstånden mäts förslagsvis i en radie från entrén till respektive servicefunktion, där cirklarna som skapas ska täcka in en tillräcklig andel av bostadsbyggnaderna. Det är avstånden fågelvägen som bedöms, med undantag om det finns barriärer som kräver långa omvägar, t ex stora vägar eller vatten. Vid eventuella barriärer mäts avståndet fågelvägen via tillgängliga passager.

Avvikelser gällande utbudet av servicefunktioner i stadsdelen och närområdet kan i vissa fall accepteras. Om avståndskravet till en viss servicefunktion, t ex ett apotek, inte uppfylls men flertalet apotek är belägna strax utanför avståndskravet, kan tillgången motiveras. Kontakta SGBC för bedömning av särskilda omständigheter.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

④ Serviceutbud

Vid beräkning av friytan på skol- och förskolegårdar görs en kartanalys av stadsdelen (exempelvis av detaljplaner) och en beräkning av antalet barn på respektive förskola och skola. Alla förskolor och grundskolor i stadsdelen ska ingå, oavsett om skolans huvudman är kommunen eller inte.

För vissa stadsdelar kan det vara svårare att uppfylla ytkravet på förskolegårdar och grundskolegårdar. Undantag kan ges i vissa fall om det kan motiveras. Förskolan eller skolan ska då ha tillgång till motsvarande friyta med goda utomhuskvaliteter, på annat sätt än genom gården, utan att behöva passera stora barriärer. Om undantag är aktuellt, kontakta SGBC innan ansökan skickas in.

Tabell 2. Servicetyper, innehåll och maxavstånd

Servicetyp	Ska innehålla:	Avstånd
1. Mataffär	Råvaror för matlagning.	Inom 500 m
2. Förskola	Att förskolegårdarna omfattar minst 40m ² per barn. Varje gård har en totalyta om minst 3000m ² .	Inom 500 m
3. Grundskola	Att skolgårdarna omfattar minst 30m ² per barn. Varje gård har en totalyta om minst 3000m ² .	Inom 1000 m
4. Reparation/Delning/Återbruk	Gällande till exempel konsumtionsvaror, husgeråd, möbler, cyklar.	Inom 1000 m
5. Pakethantering	Möjlighet att skicka och ta emot paket.	Inom 1000 m
6. Apotek	Möjlighet att hämta ut receptbelagd medicin.	Inom 1000 m
7. Vårdcentral/BVC/Sjukhus och/eller tandläkare	Minst en av vårdfunktionerna inom det angivna avståndet.	Inom 1000 m
8. Offentlig toalett	Vanlig toalett (ej pissoar). Tillgänglig med rullstol.	Inom 1000 m

Redovisning

1. Kartor och beskrivande text som visar att minst 80 % av alla bostadshus i stadsdelen har servicetyperna i [tabell 2](#) tillgängliga inom angivet avstånd.
2. Redovisning av storleken på respektive grundskolegård och förskolegård.
3. Antal elever på respektive skola och förskola.
4. Organisation samt namn och titel på den som genomförde sammanställningen av indikatorn.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Den kvalitativa bedömningen har arbetats fram tillsammans med arkitekter och med andra experter inom social hållbarhet och stadsutveckling. Måtten för de olika servicetyperna är baserade på mått för vad som upplevs nära, med utgångspunkt från riktlinjer för Stockholms läns landsting¹⁹ gällande kollektivtrafik samt Boverkets riktlinjer för parkmiljöer²⁰, med anpassning till olika servicetyper.

Måtten för förskole- och skolgårdar och dess kvalitéer bygger på Boverkets rekommendationer.²¹

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

5 Blandning av bostäder

BLANDNING AV BOSTÄDER

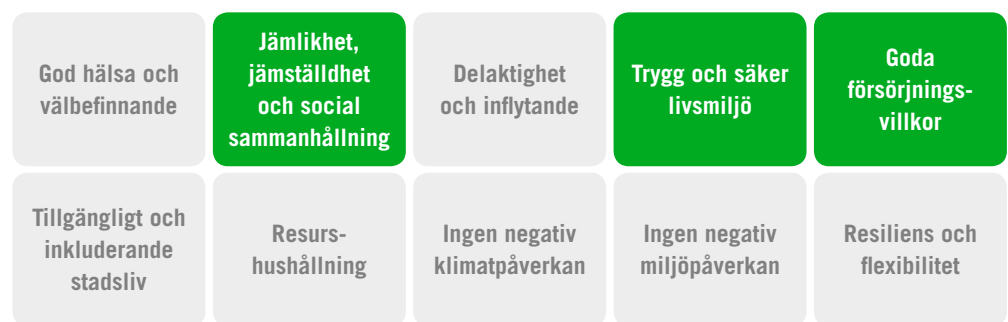
ID: CL-SH:1.0:I5

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar som motverkar segregation genom att erbjuda en mångfald av bostäder.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Stadsdelar som erbjuder en mångfald av bostäder motverkar segregation och främjar därmed jämlikhet, jämställdhet och social sammanhållning. Tillgång till prisrimliga bostäder främjar även goda försörjningsvillkor och ökad trygghet för de boende.

Bedömningskriterier

Stadsdelens bostäder utgörs av:

1. Minst 10 % med 1 rum och kök.
2. Minst 20 % med 2 rum och kök.
3. Minst 20 % med 3 rum och kök eller mer.
4. Minst 25 % bostadsrätter och/eller äganderätter.
5. Minst 25 % hyresrätter.
6. Minst 12,5% av bostäderna i stadsdelen har en hyra som är lägre än snitthyran för en nyproducerad hyresrätt i Sverige (per m²). I jämförelse med snitthyran har dessa bostäder en hyra som max utgör följande andel av snitthyran:
 - a. 85 % i Storstockholm.
 - b. 80 % i Storgöteborg.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

⑤ *Blandning av bostäder*

c. 75 % i kommuner med mer än 75 000 invånare.

d. 60 % i kommuner med mindre än 75 000 invånare.

7. Minst 2,5 % hyresrätter med en hyra på högst 950kr/m², år (justeras enligt KPI från 2018).

Instruktion

Uppgifterna om fördelningen av bostadsstorlekar tas förslagsvis fram genom lägenhetsregistret, ett nationellt register över Sveriges alla bostadslägenheter. Registret förvaltas av Lantmäteriet, som också är ansvarig myndighet. Statistiska centralbyrån (SCB) erhåller lägenhetsuppgifterna från Lantmäteriet.

Det ska säkerställas att statistiken är uppdaterad och aktuell, exempelvis om nya byggnader i stadsdelen är inkluderade.

Kraven på att en viss andel bostäder som har en lägre hyra relateras till statistik om snitt för nyproducerade hyreslägenheter i Sverige som kan hämtas från SCB.²² Senaste statistiken som finns tillgänglig vid registrering av stadsdelens certifieringsansökan gäller. Skillnaderna i krav mellan olika kommuner och storstadsregioner har satts för att ta hänsyn till olikheter i snitthyran för nyproducerade bostäder.

Kraven om prisnivåer ska vara öppna för innovativa affärsmodeller, exempelvis alternativa upplåtelseformer. Även om utgångspunkten i kraven är att dessa bostäder utgörs av hyreslägenheter, kan alternativa lösningar godkännas. Ta då kontakt med SGBC för diskussion innan ansökan skickas in. En alternativ lösning ska innebära motsvarande månadskostnad för boendet som i kraven ovan, utan att större kontantinsats eller lån krävs. Alltså godkänns inte vanliga bostadsrätter eller äganderätter trots att månadskostnaden, inklusive ränta för lån, kan vara låg. Kravet om högst 950 kr/m², år räknas upp enligt konsumentprisindex från 2018.

Redovisning

1. Andel och antal bostäder med

a. 1 rum.

b. 2 rum.

c. 3 rum eller fler.

2. Andel och antal bostäder för upplåtelseformerna

a. Hyresrätter (allmännyttan och privata hyresvärdar).

b. Bostadsrätter och äganderätter.

3. Andel och antal bostäder med hyra som motsvarar kraven i indikatorn samt var dessa återfinns i stadsdelen.

4. Information om registerdatat utifrån källa, vilket årtal som avses etc.

5. Hur det säkerställts att även de nyaste bostadsbyggnaderna i stadsdelen ingår i statistiken.
6. Organisation samt namn och titel på den som genomförde sammanställningen för indikatorn.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivån för fördelningen av antalet rum bygger på hur fördelningen ser ut i flerbostadshus i de tre storstadsregionerna.²³ Genom att styra mot att varje stadsdel ska ha motsvarande blandning som idag finns för hela städer, motverkar indikatorn segregation.

Kravnivåerna för upplåtelseformer bygger på fördelningen av upplåtelseformer i Sverige 2017. Kraven tillåter skillnader mellan stadsdelar men kräver ändå viss blandning för att motverka segregation.

Kravnivåerna för bostadspriser syftar till att främja nya affärsmodeller samt att ny bebyggelse ska komplettera befintlig bebyggelse. Bedömningskriteriet om en årshyra på 950 kr/m^2 baseras på en lägenhet på 65 m^2 , där en person med inkomst motsvarande undre tionde percentilen och med ett barn (och därför även barnbidrag) ska kunna betala hyran utan att lägga mer än 30 % av sin disponibla inkomst på hyran.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

6 Ljudmiljö

6 LJUDMILJÖ ID: CL-SH:1.0:I6

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar med en god ljudmiljö.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

En närmiljö med låga bullernivåer är viktigt för människors hälsa och välbefinnande.

Bedömningskriterier

Stadsdelen har högst 50 dBA dygnsekvivalent ljudnivå och högst 70 dBA maximal ljudnivå på:

1. Förskole-, grundskole- och gymnasieskolgårdar.
2. 80 % av uteplatserna (inkl. balkonger) i anslutning till bostäder. Om en bostad har tillgång till flera uteplatser i anslutning till byggnaden (t ex balkong och gemensam uteplats på innergård) räcker det att en av dessa uppfyller kraven.

Instruktion

I det flesta fall kan det antas att det främst är trafik som utgör bullerkällan. Instruktionen nedan om beräkning utgår därför från detta. Om andra bullerkällor finns, ska dock dessa redovisas och även beräknas, om de riskerar att överskrida nivåerna i bedömningskriteriet. Beräkning respektive mätning av industri- eller annat verksamhetsbuller ska följa gällande praxis för aktuell verksamhet.

När trafik är främsta bullerkällan kan redovisningen bygga på schablonberäkning eller modellberäkning.

SCHABLONBERÄKNING

Schablonberäkning kan användas om stadsdelens betydande bullerkälla utgörs av endast en väg. För detta används Boverkets och SKL:s skrift "*Hur mycket bullrar vägtrafiken?*"²⁴. Schablonberäkning behöver visa en säkerhetsmarginal på 5 db. Observera att om det finns flera bullerkällor (t ex flera vägar eller både väg och spårtrafik) behöver en mer utförlig beräkning göras.

MODELLBERÄKNING

Vid flera bullerkällor eller om schablonberäkning enligt ovan visar på ljudnivåer som är samma eller högre än kravnivåerna används modellberäkning för att visa att stadsdelen klarar kraven. Modellberäkning ska ha utförts eller granskats av en person med dokumenterad utbildning och minst fem års erfarenhet inom området.

Nordiska beräkningsmodellerna för trafikbuller ska användas.²⁵ Vid flera trafikbullerkällor ska alla källor beaktas och ett sammanvägt ekvivalentnivåvärde för allt trafikbuller redovisas. Flygbuller redovisas alltid separat. Bullervärden ska beräknas vid balkong för varje våningsplan, vid varje uteplats (1,5 meters höjd) samt på skolgårdar. Om stadsdelen har vissa vägar som är klart mer bullerutsatta, räcker det att visa att dessa vägar klarar kraven. Tänk på att kommunen kan ha denna information med nedan definierade kvalitet. Vidare krav på vid modellberäkning framgår i [tabell 3](#).

Tabell 3. Krav på indata och inställningar vid modellberäkning.

Trafikmängd inkl. dygnsfördelning	Årsdygns trafik används som indata. För schablonberäkning av dygnsfördelning används 70/20/10 % för dag/kväll/natt. Trafikmängdsdata för statliga vägar erhålls från Trafikverket. Trafikmängdsdata för kommunala vägar hämtas från kommunens statistik. Observera att statistiken måste gälla aktuell urban utformning inom och kring stadsdelen (efter eventuella förändringar, så som nya byggnader). För nybyggda stadsdelar kan detta innebära att kompletterande trafikmängdsmätningar kan behöva göras.
Andel tung trafik/ busstrafik	Om kunskap om andel tung trafik saknas kan följande schablonvärde användas: 10 % tung trafik på motorväg, 5 % på riksväg och huvudled i tätort samt 1 % på mindre gata. Bussar i linjetrafik hanteras separat så långt som möjligt enligt gällande tidtabeller. För beräkning av maximalnivå vid uteplats vid vägar med upp till 100 tunga fordon per dygn, ska maximal ljudnivå från personbilar användas. För vägar med mer än 100 tunga fordon per dygn ska den maximala ljudnivån från tunga fordon användas.
Spårtrafik	Antal tåg per dygn och tåglängd fördelat på förekommande tågtyper samt hastighet hämtas från infrastrukturhållaren. Den tågtyp som vid aktuell sträcka ger den sjätte högsta maximalnivån under maxtimme mellan kl. 06.00 – 22.00 används.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

⑥ Ljudmiljö

Hastighet	Skyltad hastighet eller uppmätt verklig hastighet kan användas.
Vägbeläggning	Schablon kan användas men det ska beaktas om det i verkligheten är lågbullrande beläggningar (t ex asfalt) eller högbullrande (t ex gatsten).
Kartunderlag	Höjdprecision på 0,5 m eller mindre. Byggnadsmått tas från byggnadsritningar, mätning (t ex laserskanning) eller skattas (2,8 m per våning plus 2 m för takkonstruktion). Bullerskärmars verkliga mått ska användas.
Övrigt	Bullerkällor inom 300 m från respektive byggnad ska inkluderas i beräkningen. Accelerationer, dubbdäck, våta vägbanor, vägytans ålder behöver inte inkluderas i beräkningen.

Om beräkningar har gjorts som en del av planeringen av nya eller nyligen förändrade stadsdelar, kan dessa beräkningar användas om det kan visas att indata stämmer med den fysiska verkligheten så pass väl, att det kan antas att en ny beräkning skulle ge samma resultat.

Med skolgård avses en öppen plats utomhus vid en skola eller förskola, ofta inhägnad av staket eller stängsel, där barnen vanligen tillbringar sina raster eller där pedagogisk verksamhet bedrivs.

Redovisning

1. Karta över stadsdelen där ljudnivåer för uteplatser framgår. Alternativt redovisas beräkningspunkter i karta och resultat för punkterna i en tabell. Om nivåerna illustreras i karta ska 5dbA-intervall används med kraven för indikatorn som utgångspunkt.
2. Kort redogörelse över alla bullerkällor för stadsdelen.
3. Avstånd till bullerkällor från uteplatser och skolgårdar.
4. Indata för bullerkartläggningar och eventuella beräkningar. Indatats överensstämmelse med verkligheten ska styrkas.
5. Om industribuller beräknas ska redovisning och motivering till antaganden och beräkningsförutsättningar anges.
6. Beskrivning av antaganden och förenklingar som gjorts i beräkningarna inkl. motivering.
7. Organisation samt namn, titel och kortfattat CV på den som genomförde modellberäkningen.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

⑥ Ljudmiljö

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivån kommer från Förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader²⁶ och Naturvårdsverkets riktlinjer²⁷. Kraven på modellberäkningen följer i stort rekommendationer från Boverket.²⁸

Ljudmiljön inomhus hanteras under indikatorn *Inomhusmiljö*. Ljudmiljön i andra delar av stadsdelen, inklusive tysta platser, ingår i indikatorn *Platser*.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

⑦ Luftkvalitet

LUFTKVALITET

ID: CL-SH:1.0:I7

Syfte

Syftet med indikatorn är att främja stadsdelar med god luftkvalitet.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Frisk luft är viktigt för människors hälsa och välbefinnande. Lägre luftföroreningar ger också mindre miljöpåverkan då föroreningar bland annat bidrar till förurning och övergödning.

Bedömningskriterier

Luften inom stadsdelen uppnår som högst följande gränsvärden:

1. Kvävedioxid, timmedelvärde på mer än $60 \mu\text{g}/\text{m}^3$ får ske högst 175 gånger/år.
2. Kvävedioxid, årsmedelvärde på $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ eller lägre.
3. Partiklar PM₁₀, dygnsmedelvärde på mer än $30 \mu\text{g}/\text{m}^3$ får ske högst 35 gånger/år.
4. Partiklar PM₁₀, årsmedelvärde på $15 \mu\text{g}/\text{m}^3$ eller lägre.

Instruktion

I de flesta fall kan det antas att det främst är trafik som utgör källan till ovan luftföroreningar i en stad. Instruktionen om beräkning utgår därför från detta. Utgångspunkten för redovisning av indikatorn är en modellberäkning av nivåerna för respektive förorening. En enklare metod, så kallad objektiv skattning, kan användas om den visar på en tillräcklig säkerhetsmarginal till kravnivån. Om information finns från kontinuerliga mätningar i stadsdelen, kan dessa också användas.

OBJEKTIV SKATTNING

Objektiv skattning görs med SMHI:s *Verktyg för objektiv skattning med spridningsmodellering* (VOSS).²⁹ Om stadsdelen har vissa vägar som har klart högre risk för dålig luftkvalitet räcker det att visa att dessa vägar klarar kraven. Tänk på att stora trafikflöden, trånga gaturum, högre bebyggelse och långa kvarter, ger högre halter än små trafikflöden, breda gaturum, lägre bebyggelse och korta kvarter. Indata ska vara från aktuell statistik som utgått från aktuell urban utformning (efter ändringar så som nya byggnader). Se även krav på indata i [tabell 4](#).

Eftersom metoden har en stor osäkerhet krävs en säkerhetsmarginal till indikatorns krav. Detta ger att verktyget ska visa att alla studerade gator i stadsdelen ligger under $30 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som timmedelvärde (98-percentilen) och $15 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde vad gäller kvävedioxid, samt $15 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som dygnsmedelvärde (90-percentilen) och $12 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde för PM10.

MODELLBERÄKNING

Modellberäkning görs om objektiv skattning visar på halter utan tillräcklig säkerhetsmarginal till bedömningskriterierna. Modellberäkningen ska vara utförd eller granskats av en person med dokumenterad utbildning och minst fem års erfarenhet inom området. Beräkningen ska omfatta alla gaturum inom stadsdelen och ingen väg får överskrida kravnivåerna för indikatorn. Tänk på att kommunen kan ha denna information med nedan definierade kvalitet.

Beräkningsmodellen som används behöver uppfylla följande:

- Vara konstruerad för att beräkna kvävedioxid och PM10.
- Är tillämpbar och validerad för användning i Sverige.
- Kan ge resultat för rätt tidsupplösning (timmedelvärde för kvävedioxid och dygnsmedelvärde för PM10).
- Kan beräkna gaturum som rumslig skala.
- Innehåller för platsen representativa meteorologiska data för ett meteorologiskt normalår. Det är viktigt att denna data är baserad på timvis tidsserie för den aktuella platsen.
- Inkluderar representativa bakgrundshalter för platsen.
- Inkluderar dammbildning från slitage av vägen och sandning (resuspension).

Referenslaboratoriet för tätortsluft vid SMHI har listat kända modeller som kan användas.³⁰ Observera att även om en modell från denna lista väljs, behöver det säkerställas att ovan kvaliteter är uppfyllda.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

⑦ Luftkvalitet

Tabell 4. Krav på indata och inställningar vid modellberäkning.

Gaturum	Byggnadsmått tas från byggnadsritningar, mätning (t ex laserskanning) eller skattas (2,8 m per våning plus 2 m för takkonstruktion). Övriga data för gaturum (t ex vägbredd, skyltad hastighet, antal körfält) hämtas från ritningar (relationshandling) och/eller platsbesök.
Trafikflöden	Alla vägar inom stadsdelen samt de vägar strax utanför som kan tänkas bidra till stadsdelens halter, ska inkluderas. Årsdygnstrafik används som indata. Om timvis trafikvariation finns att tillgå från mätning vid liknande väg kan den variationen användas, skalad mot aktuell årsdygnstrafik. Om ingen sådan data finns, kan schabloner användas. Det är viktigt att hänsyn tas till ökade emissioner vid eventuella kösituationer. Trafikmängdsdata för statliga vägar kan erhållas från Trafikverkets Nationell vägdatas. ³¹ Trafikmängdsdata för kommunala vägar hämtas från kommunens statistik. Observera att statistiken måste gälla aktuell urban utformning inom och kring stadsdelen (efter eventuella förändringar, så som nya byggnader). För nybyggda stadsdelar kan detta innebära att kompletterande mätningar kan behöva göras.
Andel tung trafik	Om kunskap om faktisk andel tung trafik saknas används följande schablonvärde: 10 % tung trafik på motorväg, 5 % på riksväg och huvudled i tätort samt 1 % på mindre gata. Bussar i linjetrafik hanteras separat så långt som möjligt enligt gällande tidtabeller.
Dubbdäcks-användning	Om dubbdäcksanvändningen är okänd kan resultatet från Trafikverkets senaste rapport över dubbdäcksanvändning användas för schabloner. ³²
Sandning/saltning	Kontrolleras hos aktuell kommunal förvaltning.
Bakgrundshalter	Ska inkluderas.

Redovisning

OBJEKTIV SKATTNING

1. Karta över stadsdelen med analyserade gator markerade.
2. Motivering till utvalda gator.
3. Resultat från webbverktyget VOSS i PDF-form.
4. Källor till och motivering av aktualitet för indata.
5. Organisation samt namn och titel på den som genomförde beräkningen.

MODELLBERÄKNING

6. Resultat av beräkningen som visar beräknade halter i stadsdelen, samt i karta var i stadsdelen beräkningarna gäller.
7. Modell som använts.
8. Indata som använts inkl. motivering av dess aktualitet.
9. Redovisning och motivering för antaganden som gjorts och schabloner som använts.
10. Organisation samt namn, titel och kortfattat CV på den som genomförde/granskade modellberäkning.
11. När beräkningen genomfördes.
12. Redovisning av osäkerheter och eventuell validering av beräknade halter mot mätdata.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivåerna för indikatorn motsvarar preciseringen av Sveriges miljömål.³³

Indikatorn fokuserar på kvävedioxid och PM10 pga det oftast är de som har höga halter.³⁴ För vissa stadsdelar kan dock andra föroreningar också vara viktiga att utvärdera.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

8 Inomhusmiljö

8 INOMHUSMILJÖ

ID: CL-SH:1.0:I8

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar med goda inomhusmiljöer.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

God inomhusmiljö är viktigt för människors hälsa och välbefinnande. En begränsad användning av byggnadsmaterial innehållande miljö- och hälsofarliga ämnen bidrar också till minskad miljöpåverkan.

Bedömningskriterier

1. Certifiering, godkänd tillsyn eller enkät, visar på en tillräckligt god inomhusmiljö avseende ljudmiljö, termiskt klimat, upplevd luftkvalitet, dagsljus och fuktsäkerhet, enligt instruktionen nedan.
2. Minst 80 % av alla byggnader (räknat i uppvärmd area, A_{temp}) har uppmätta radonhalter som ligger under 100 Bq/m³.
3. Minst 80 % av alla nya byggnader (räknat i uppvärmd area, A_{temp}), färdigställda efter 2020-01-01, har kontroll på miljö- och hälsofarliga ämnen och kan visa att sådana ämnen endast förekommer i begränsad omfattning.
4. Golvmattor med DEHP förekommer inte i för- och grundskolebyggnader alternativt har enbart obefintliga värden av DEHP uppmätta.

Instruktion

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

För att utvärdera bedömningskriterium 1 kan certifiering och tillsyn kombineras för att inkludera tillräckligt många byggnader i bedömningen. Alternativt används enkät.

Certifiering + tillsyn

Minst 80 % av byggnaderna skall vara utvärderade genom att byggnaderna är certifierade eller genom godkänd tillsyn. För certifiering gäller att byggnaderna i stadsdelen har vid tidpunkten gällande miljöcertifiering³⁵ enligt Miljöbyggnad (minst betyg Brons), LEED (minst betyg Gold), BREEAM (minst betyg Excellent) eller Svanen för byggnader.

För resterande byggnader ska aktuell kommun ha genomfört tillsyn av fastighetsägarnas egenkontroll enligt Miljöbalken. Tillsynen ska vara gjord under de senaste tre åren och visa att byggnadens inomhusmiljö gällande ljudmiljö, luftkvalitet, termiskt klimat, dagsljus och fuktsäkerhet följer lagstiftning och allmänna råd enligt Boverket och Folkhälsomyndigheten. De kommunala eller regionala riktlinjer som finns för fastighetsägares egenkontroll skall följas.

Enkät

Som alternativ till certifiering + tillsyn kan en enkätundersökning genomföras. Stadsdelens byggnader hanteras då som grupp och inte varje byggnad för sig. Bedömningen ska baseras på svar från indikatorns enkätfrågor vilka presenteras under avsnittet [Enkätfrågor](#), alternativt likvärdiga frågor i annan enkät. I samma avsnitt framgår också vilka krav som ställs på enkätundersökningens genomförande. Svaren får maximalt vara tre år gamla. För denna indikator gäller att frågorna ställs till både boende och personer som arbetar i stadsdelen, exempelvis personal i skolor eller i kontorsverksamheter. En översyn görs för att säkerställa att enkätsvaren inte enbart kommer från ett fåtal byggnader i stadsdelen. Som riktlinje gäller att åtminstone 60 % av stadsdelens byggnader är representerade.

För att uppfylla bedömningskriterium 1 skall minst 80 % av de svarande anse att inomhusmiljön i byggnader i stadsdelen är acceptabel eller bättre, för de fem första frågorna om inomhusmiljö i avsnittet [Enkätfrågor](#). För sjätte och sjunde frågan gäller dessutom att minst 90 % av de svarande skall anse att allergier inte förvärras vid vistelse i byggnaden, samt inte heller upplever några hälsoproblem som beror på inomhusmiljön i byggnaden.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

Dokumentation om radonhalter inhämtas från kommunen eller fastighetsägare. Det kan vara dokumentation om uppmätta värden enligt anvisningar hos Strålsäkerhetsmyndigheten³⁶ alternativt förenklad mätning enligt tillsynsansvarig myndighet eller byggnadscertifieringsintyg som styrker att kravet är uppnått. Mätningar skall vara genomförda under de fem senaste åren, alternativt att det kan visas att inga åtgärder har genomförts sedan mätningen, som kan ha inverkan på radonhalten i vistelsezonerna i byggnaden.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 3

Uppgift om dokumentation och förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen inhämtas från fastighetsägare. Med miljö- och hälsofarliga ämnen avses ämnen från kandidatförteckningen i REACH eller utfasningsämnen enligt Kemikalieinspektionens kriterier.³⁷ Dokumentationen skall styrka att loggbok finns enligt Boverkets förslag till dokumentationssystem för byggprodukter³⁸ eller motsvarande. Dokumentationen skall också styrka att miljö- och hälsofarliga ämnen i byggnadsmaterial inte förekommer, alternativt enbart förekommer i begränsad omfattning. Förekomst bedöms enligt acceptabla haltgränser i det produktvalssystem som används av respektive fastighetsägare.³⁹ Dokumentationen kan vara byggnadscertifieringsintyg, tillsynsintyg eller ett intyg där ansvarig person som för loggbok går i god för att miljö- och hälsofarliga ämnen enligt ovan inte förekommer. Inloggningsuppgifter till loggbok ska kunna lämnas ut till SGBC vid eventuell stickprovskontroll.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 4

Dokumentation om golvmattor i skolor inhämtas från fastighetsägare eller kommun. Det kan vara dokumentation i form av byggnadscertifieringsintyg, loggbok, utredningsprotokoll, byggvarudeklarationer, tillsynsintyg eller liknande som styrker kravet. Alternativt kan det vara en översiktlig granskning av sådan dokumentation av en person med dokumenterad utbildning och minst fem års erfarenhet inom området.

Uppgifter om A_{temp} inhämtas från indikatorn *Byggnaders energianvändning*.

Redovisning

1. Summering av hur bedömningskriterierna uppfylls.
2. Karta över stadsdelen i vilken det är markerat vilka byggnader som ingår i bedömningsunderlaget för var och en av de fyra bedömningskriterierna.
3. Uppgift om total A_{temp} i stadsdelens byggnader samt total A_{temp} för de byggnader som uppfyller bedömningskriterierna 1 och 2.
4. Organisation samt namn och titel på den som genomförde sammanställningen för indikatorn.
5. Sammanställning av certifierade byggnader, vilket certifieringssystem som används samt betyg.
6. Sammanställning över byggnader i vilka tillsyn genomförts. Uppgift om vad som kontrollerats, tidpunkt då tillsynen genomfördes samt organisation, namn och titel på den som genomförde tillsynen.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

7. Om enkät använts: Sammanställning av enkätsvaren där det tydligt framgår antal samt andel svarande per fråga och svarsalternativ.
8. Summering av resultat där det tydligt framgår om bedömningskriteriet är uppfyllt.
9. Totalt antal inkomna svar för de frågor som gäller den här indikatorn, samt antal svar uppdelat per kön respektive ålderskategorierna 16–25 år, 26–65 år och 66– år, samt antal svar för boende respektive personer som arbetar i stadsdelen.

10. Organisation samt namn och titel på den som genomförde undersökningen.
11. Kortfattad beskrivning av enkätens genomförande:
 - a. Hur enkätfrågorna har distribuerats.
 - b. Om, och i så fall motiv för, och till vilka språk enkäten har översatts.
 - c. När enkätundersökningen genomfördes.
12. Om andra frågor än de som framgår i avsnittet *Enkätfrågor* nyttjas för bedömning av indikatorn, skall dess formulering tydligt redovisas samt motiveras.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

13. Sammanställning över byggnaderna och dess uppmätta radonhalter.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 3

14. Sammanställning över byggnaderna som har loggbok samt uppgift om vad för sorts verifikat som finns, för att bedömningskriteriet klaras.
15. Underlag för kontroll av miljö- och hälsofarliga ämnen i enskilda byggnader skall finnas dokumenterat och kunna redovisas vid stickprovskontroll.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 4

16. Sammanställning över vilka verifikat som finns för att bedömningskriteriet klaras för respektive förskole- och/eller grundskolebyggnad.
17. Organisation samt namn, titel och kortfattat CV på den som genomförde översiktliga granskningen.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Ett antal av de viktigaste inomhusmiljörelaterade problemen i dagens stadsbyggnad, och som tas upp i miljöcertifieringssystem för byggnader samt Miljöhälsorapport 2017⁴⁰, prioriteras här. Då byggnadscertifieringarna hanterar flera av de frågor som ingår kan dessa användas för att verifiera stora delar av indikatorn. Avsikten med indikatorn är att ge en översiktlig bild av inomhusmiljöerna i stadsdelen – inte att ersätta byggnadscertifieringar.

Då indikatorns område är komplext, har ett fåtal delkrav valts ut där det finns olika tillvägagångssätt för att uppfylla de olika delkraven. Kravnivåerna utgår generellt från de högre nivåerna i olika miljöcertifieringar för byggnader, WHO:s riktlinjer om radon, bedömning av acceptabla byggprodukter i vanligt förekommande produktvalssystem samt utvecklingsarbete om kemikalier i förskolemiljöer i Stockholms stad.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

9 Restavfall

9 RESTAVFALL

ID: CL-SH:1.0:I9

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar med små avfallsvolymer och hög grad av källsortering.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Att minska mängden avfall, samt öka återanvändning och materialåtervinning av det avfall som ändå uppstår, är förutsättningar för god resurshushållning. Detta bidrar i sin tur till minskad miljö- och klimatpåverkan.

Bedömningskriterier

1. Mängden restavfall från hushållen i stadsdelen är högst 110 kg per person och år.
- Eller
2. Mängden hushållsliknande restavfall från verksamheter ska vara uppmätt.
 3. Mängden avfall sorterat som brännbart från verksamheter i området ska vara uppmätt.

Instruktion

Om avfall från hushåll eller verksamheter ska utvärderas avgörs av vad som uppskattas utgöra den största ytan i stadsdelen (mätt i A_{temp}). Uppskattningen av detta behöver inte baseras på underlag med exakta ytmått utan kan bygga på en grov uppskattning som dock ska redovisas och motiveras.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

9 Restavfall

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

Med "restavfall från hushåll" menas det avfall som är kvar efter att t ex förpackningar, tidningspapper, matavfall och farligt avfall har sorterats ut. Avfall som lämnas vid återvinningscentral eller återvinningsstation räknas inte med för indikatorn.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2 och 3

Från verksamheter uppstår två typer av restavfall som båda ska mätas. Hushållsliknande restavfall som uppstår i pentryn, toaletter och liknande är avfall som inte är kopplat till själva verksamheten utan snarare uppstår för att människor uppehåller sig i lokalerna. Avfall från verksamheter som sorterats som brännbart är den osorterade delen av avfallet som uppstår från själva verksamheten. De olika delarna av restavfallet från verksamheter mäts separat där det går, men behöver inte hanteras separat där så inte är möjligt.

ALLA BEDÖMNINGSKRITERIER

Mätningen för indikatorn kan göras genom att använda fordon för upphämtning av restavfall som kan väga avfallet i samband med att det hämtas upp. På detta sätt kan den vanliga avfallshämtningen användas för att samla in data, alternativt görs speciella hämtningar. Det går även att använda kärlvågar i fastigheterna.

Avfall för minst tre veckor ska ingå i underlaget för indikatorn. Lika lång period används för alla hushåll respektive verksamheter, men det måste inte gälla exakt samma period för alla. Information om avfallets vikt ska hämtas från minst 80 % av den totala ytan av hushåll respektive verksamheter (ytan kan uppskattas grovt). Resultatet räknas sedan upp till att gälla ett helt år. Mätning av avfallet ska genomföras under en för året representativ period utan till exempel långhelger eller röda dagar. Oktober som månad brukar därför ligga nära årssnittet.

Redovisning

1. Motivering av uppskattning om hushåll eller verksamheter utgör den största ytan i stadsdelen.
2. Kort beskrivning av mätningens genomförande för respektive avfallsentreprenör inklusive när den skett, vilka hushåll som ingått och hur data samlats in.
3. Mätningens resultat i totala mängder och uträkning till uppdelning per person och vecka.
4. Organisation samt namn och titel på den som genomförde sammanställningen för indikatorn.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivån för indikatorn motsvarar snittet för lägenheter i Sverige som har sortering av matavfall.⁴¹ För verksamheter bör det strävas efter att båda typerna av restavfall ska vara så små som möjligt. Hur liten den bör vara för att det ska anses tillräckligt bra, beror på vilka verksamheter som finns i stadsdelen och därför finns ingen kravnivå för verksamheters avfall. Genom att börja mäta detta kan Citylab över tid arbeta fram kravnivåer.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

10 Resvanor

RESVANOR

ID: CL-SH:1.0:I10

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar där de som bor och arbetar till stor del reser genom aktiv mobilitet och kollektivtrafik.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Aktiv mobilitet som gång och cykling är positivt för människors hälsa och välbefinnande. Resor med gång, cykel och kollektivtrafik är även mer resurssnåla, vilket i sin tur bidrar till lägre klimat- och miljöpåverkan.

Bedömningskriterier

Andelen resor med hållbara färdsätt (uttryckt i personkilometer) gjorda inom Sverige av personer bosatta och arbetande i stadsdelen är minst:

1. 65 % för stadsdelar i kommungrupp A1.
2. 35 % för stadsdelar i kommungrupp A2 och B3.
3. 20 % för stadsdelar i kommungrupp B4, B5, C6 och C8.
4. 10 % för stadsdelar i kommungrupp C9.

Instruktion

Underlag för indikatorn ska baseras på svar från indikatorns enkätfrågor vilka presenteras under avsnittet [Enkätfrågor](#), alternativt likvärdiga frågor i annan enkät eller annan typ av resvaneundersökning exempelvis genom mobilapplikationer. I samma avsnitt framgår också vilka krav som ställs på enkätundersökningens genomförande. Det som skiljer från övriga delar av enkäten är att frågorna om resvanor ska ställas angående en viss "mättdag", där varje person svarar på frågor om hur hen reste en på förhand bestämd dag. Olika personer svarar för olika dagar så att alla veckans dagar täcks in med en jämn fördelning av medverkande personer.

För att undvika påverkan från väder, ska minst 14 mät dagar ingå i undersökningen. Redovisningen på enkäten ska vara baserat på svar från minst 100 personer.

De resor som ska ingå i resvaneundersökningen är förflyttningar som sker mellan platser där den svarande utför ärenden. Förflyttningar som sker utan ärende, t ex joggingturer, ingår inte i kravet för indikatorn. För respektive resa ska alla färd sätt anges samt sträckan för varje färd sätt. Om en person cyklar till busshållplatsen, sedan åker buss och sedan går sista biten ska alltså sträckan för cykelturen, bussturen och gåturen anges separat. Sträckan för respektive färd sätt summeras från alla medverkande i undersökningen och anges sedan i personkilometer. Färd sätt i enkäten som räknas till hållbara färd sätt är: till fots, cykel (även el-cykel) och kollektivtrafik (buss, tunnelbana, spårvagn, tåg, passagerarbåt och färd tjänst).

Nivån för bedömningskriteriet är olika för olika grupper av kommuner. Gruppindelningen följer SKL:s kommungruppsindelning.⁴²

Redovisning

1. Tabell över färdmedelsfördelningen angett i personkilometer / dag för respektive färd sätt inklusive sammanräkning av andelen resor som görs till fots, cykel och kollektivtrafik.
2. Totalt antal inkomna svar för de frågor som gäller den här indikatorn, samt antal svar uppdelat per kön respektive ålderskategorierna 16–25 år, 26–65 år och 66– år.
3. Organisation samt namn och titel på den som genomförde undersökningen.
4. Kortfattad beskrivning av enkätens genomförande:
 - a. Hur enkätfrågorna har distribuerats.
 - b. Om, och i så fall motiv för, och till vilka språk enkäten har översatts.
 - b. Veckor och dagar som ingår i undersökningen samt fördelningen av medverkande mellan dessa.
 - d. När enkätundersökningen genomfördes. (Om undersökningen inte har gjorts i oktober ska motivering till valda dagar redovisas. Mät dagarnas representativitet för årsmedeltalet ska då styrkas.)
5. Om andra frågor än de som framgår i avsnittet [Enkätfrågor](#) nyttjas för bedömning av indikatorn, skall dess formulering tydligt redovisas samt motiveras.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivåerna för bedömningskriterierna är satta utifrån Trafikanalys arbete med differentierade målnivåer för olika kommuner avseende etappmålet inom Sveriges miljömål "andelen persontransporter med gång-, cykel- och kollektivtrafik i Sverige ska vara minst 25 % 2025, uttryckt i personkilometer".⁴³ Kravnivån i Citylab är något högre ställd än etappmålet eftersom hållbara stadsdelar ska bidra till att Sverige som helhet ska nå målet. Olika kravnivåer för olika kommuner är satta eftersom tanken är att olika kommuner, utifrån sina förutsättningar, ska bidra olika mycket till uppfyllandet av Sveriges miljömål på 25% hållbara resor i snitt.

Enkätfrågorna är samma som används vid den nationella resvaneundersökningen som görs av Trafikanalys, vilken också ligger till grund för uppföljningen av miljömålet enligt ovan.⁴⁴

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

11 Byggnaders energianvändning

BYGGNADERS ENERGIANVÄNDNING

ID: CL-SH:1.0:I11

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar med god energihushållning.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Att byggnader har en låg energianvändning innebär god resurshushållning samt lägre klimat- och miljöpåverkan.

Bedömningskriterier

1. Minst 80 % av byggnaderna (räknat i uppvärmd byggnadsarea, A_{temp}) är lågenergibygnader, vilket innebär energiklass B för byggnader färdigställda 2020-01-01 eller senare, och energiklass C för byggnader färdigställda före 2020-01-01.
2. Överskottsenergi i stadsdelen och dess närhet är översiktligt kartlagd.
3. Möjligheter till samverkan mellan områdets aktörer om energilagring, energibalansering och laststyrning inom stadsdelen är översiktligt kartlagda.

Instruktion

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

Med byggnad avses de byggnader inom stadsdelen som omfattas av Lagen om energideklarationer.⁴⁵

Uppgifter om energiklass samt deklarerad A_{temp} ska tas från gällande energideklarationer för byggnaderna i stadsdelen som förslagsvis inhämtas från respektive fastighetsägare. Energideklarationer skall baseras på uppmätta värden, inte på beräkningar. Om det saknas sådan energideklaration kan

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

⑪ Byggnaders energianvändning

uppmätta, normalårskorrigerade värden om köpt energi, alternativt intyg om miljöcertifiering som styrker bedömningskriteriet, användas.

För de byggnader som saknar energideklaration kan A_{temp} uppskattas baserat på byggnadsytor och antal våningar.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

"Överskottsenergi är energi som ej kan nyttiggöras internt och där alternativet är att värmen släpps ut till omgivningen."⁴⁶ Överskottsenergi kan bestå av både värme och kyla. Potentiella källor till överskottsenergi i stadsdelen identifieras, exempelvis:⁴⁷

- Simhallar.
- Ishallar.
- Serverhallar eller liknande.
- Avloppssystem.
- Handelslokaler med kylsystem.
- Industrier.
- Större värmepumpar (där kyla kan vara ett överskott).

För respektive källa uppskattas storleksordningen på potentiell tillgänglig överskottsenergi och hur det varierar över tid, exempelvis över dygn och år.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 3

En översiktlig genomgång görs av möjligheterna att kunna balansera energianvändningen, det vill säga flytta/ nyttja energi (både överskottsenergi och fastighetsknuten överproduktion av förnybar energi) mellan fastigheter samt att lagra energi, till exempel i geoenergilager, ackumulatorer och batterier. De aktörer (till exempel verksamheter, fastighetsägare och energisystemägare) mellan vilka samverkan behöver ske för att åtgärderna skall kunna realiseras, skall också identifieras.

För bedömningskriterium 2 och 3 skall de översiktliga kartläggningarna genomföras av någon med dokumenterad erfarenhet av arbete med energifrågor i samhällsbyggnadsprocessen.

Redovisning

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

1. Sammanställning av energiklass, specifik energianvändning och A_{temp} per byggnad.
2. Total A_{temp} i de byggnader som data tillhandahållits för.
3. Total A_{temp} för alla byggnader i stadsdelen.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

¹¹ Byggnaders energianvändning

4. Energideklarationer för enskilda byggnader, alternativt uppmätta värden av köpt energi enligt ovan eller intyg på miljöcertifiering som styrker indikatorns bedömningskriterium, skall finnas dokumenterade och kunna redovisas vid stickprovskontroll.
5. Organisation samt namn och titel på den som genomförde sammanställningen för bedömningskriterium 1.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2 OCH 3

6. Identifierade källor för överskottsenergi markerade på karta, inklusive uppskattning av mängd tillgänglig överskottsenergi per år, samt bedömd profil över året för respektive källa.
7. Kortfattad redogörelse av vad som krävs för att nyttogöra identifierad överskottsenergi och eventuell fastighetsknuten överproduktion av förnybar energi, till exempel via energibalansering eller energilagring. Redogörelsen skall också innefatta vilka aktörer som är berörda.
8. Organisation samt namn och titel på den som genomförde kartläggningen för bedömningskriterium 2 och 3.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivån är satt för att nya byggnader ska vara klart mer energieffektiva än gällande BBR-krav (energiklass B motsvarar 51–75 %) samt att befintliga byggnader behöver ha vidtagit väsentliga energieffektiviseringsåtgärder. Sett till hela byggnadsbeståndet i en stadsdel innebär kopplingen till lagstiftningen om energideklarationer att indikatorn över tid styr mot ökad energieffektivisering då energideklarationerna enbart är giltiga i tio år. Observera att energieffektivisering i byggnader alltid skall utgå ifrån att säkerställa ett energieffektivt klimatskal. Att utvärdera klimatskalet för varje byggnad bedöms inte vara praktiskt genomförbart när en hel stadsdel ska certifieras varför energideklarationer valts som utgångspunkt för indikatorn.

Bedömningskriterium 2 och 3 ingår för att stimulera att samverkansmöjligheter för energibesparing och effektutjämning, som kan genomföras på stadsdelsnivå, identifieras och realiseras. Även om fokus ligger på den avgränsade stadsdelen kan det vara relevant att beakta åtgärder och aktörer också i närliggande områden när den översiktliga kartläggningen ändå görs.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

12 Klimatpåverkan

12 KLIMATPÅVERKAN

ID: CL-SH:1.0:I12

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar med kartlagd och låg klimatpåverkan.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

För att nå ett samhälle utan negativ klimatpåverkan krävs ett systematiskt arbete med att kartlägga och minimera växthusgasutsläpp, vilket i sin tur kräver en god resurshushållning. Minskning av klimatpåverkan bidrar också till att minska miljöpåverkan globalt.

Bedömningskriterier

- Klimatpåverkan från byggskedet av nya bostadsbyggnader i stadsdelen
 - Är kartlagd för minst 80 % av byggnaderna färdigställda efter 2020-01-01 (räknat i bruttoarea).
 - Är i genomsnitt mindre än 14 ton CO₂e/boende för byggnader färdigställda efter 2022-01-01.
- Klimatpåverkan från byggskedet av nya lokalbyggnader i stadsdelen
 - Är kartlagd för minst 80 % av byggnaderna färdigställda efter 2020-01-01 (räknat i bruttoarea).
 - Är i genomsnitt mindre än 290 kg CO₂e/m² bruttoarea för byggnader färdigställda efter 2022-01-01.
- Klimatpåverkan från energianvändningen vid drift av bostadsbyggnader understiger 250 kg CO₂e/boende och år.
- Klimatpåverkan från energianvändningen (exklusive verksamhetsel) i lokalbyggnader understiger 6 kg CO₂e/m² A_{temp} och år.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

12 Klimatpåverkan

5. Klimatpåverkan (CO₂e) från offentlig konsumtion och från kommunalt upphandlade verksamheter i stadsdelen från följande poster är kartlagd:
 - e. Livsmedel.
 - f. Verksamhetsel.
 - g. Drivmedel.
 - h. Anläggningar (t.ex. vägar, allmän platsmark) färdigställda efter 2020-01-01.
6. Klimatpåverkan (CO₂e) från konsumtionsrelaterade utsläpp från stadsdelens invånare (privat konsumtion) är kartlagd och jämförd med det nationella genomsnittet.

Instruktion

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1 OCH 2

Med *byggnad* avses de byggnader inom stadsdelen som omfattas av Lagen om energideklarationer. Med *ny byggnad* avses byggnader färdigställda 2020-01-01 eller senare.

Beräkningen av klimatpåverkan från byggskedet görs enligt Boverkets förslag till klimatdeklaration av byggnader⁴⁸, i enlighet med metoden för att beräkna byggskedets klimatpåverkan enligt certifieringssystemet NollCO₂⁴⁹ eller motsvarande metod som täcker modulerna A1-A5 enligt standarden EN 15978. Emissionsfaktorer för beräkningen skall vara representativa för svenska förhållanden. Öppna sådana data finns i exempelvis BM-verktyget⁵⁰, Trafikverkets verktyg Klimatkalkyl⁵¹, hos Naturvårdsverket⁵² samt i certifierade miljövarudeklarationer (EPD:er)⁵³.

Beräkningen genomförs förslagsvis av nuvarande fastighetsägare eller av den byggaktör som uppfört respektive byggnad.

Om det är svårt att få fram tillräckligt med beräkningar för att nå upp till 80 % enligt bedömningskriterium 1b och 2b, sätts en schablon om 400 kg CO₂e/m² bruttoarea. Total klimatpåverkan divideras sedan med antal boende i de nya bostadsbyggnaderna respektive med bruttoarean för de nya lokalbyggnaderna. Därefter räknas ett genomsnitt fram för ton CO₂e/capita för alla nya bostadsbyggnader samt kg CO₂e/bruttoarea för alla nya lokalbyggnader.

Om data om bruttoarea saknas kan arean uppskattas utifrån exempelvis bygglovshandlingar, inlämnade energiberäkningar, GIS-data eller liknande som finns tillgängligt.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 3 OCH 4

Med *byggnad* avses här de byggnader inom stadsdelen som omfattas av Lagen om energideklarationer. För att beräkna klimatpåverkan från energianvändningen vid drift av byggnader, multipliceras den totala specifika energianvändningen för ett helt år med emissionsfaktorer (CO₂e/kWh) för energin som används.

Mängden specifik energianvändning fördelat på de energibärare som förekommer (till exempel fjärrvärme och el) per år och per byggnad tas från samma underlag som indikatorn *Byggnaders energianvändning*.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

12 Klimatpåverkan

För beräkning av klimatpåverkan från el används emissionsfaktor som baseras på ett livscykelperspektiv och med hänsyn tagen till faktisk export och import av el från och till Sverige⁵⁴, eller emissionsfaktor för el märkt med Bra Miljöval om avtal på detta finns.

För beräkning av klimatpåverkan från fjärrvärme används emissionsfaktor som baseras på ett livscykelperspektiv för relevant fjärrvärmeleverantör eller för Bra Miljöval fjärrvärme om avtal på detta finns. Emissionsfaktorer per energikälla ska överensstämma med de som anges av Naturvårdsverket.⁵⁵ Om fjärrvärmeleverantören saknar uppgift om emissionsfaktor per levererad kWh enligt ovan, kan den beräknas med hjälp av uppgift om aktuell mix av energikällor och emissionsfaktorer för respektive energikälla. Uppgifter om mix av energikällor kan hämtas från Energiföretagen⁵⁶ och emissionsfaktorer per energikälla från Naturvårdsverket.⁵⁷ För beräkning av fjärrvärmens klimatpåverkan vid samproduktion i kraftvärmeverk ska klimatpåverkan fördelas enligt alternativproduktionsmetoden.

Total klimatpåverkan för alla bostadsbyggnader respektive alla lokalbyggnader beräknas först. Dessa totalsiffror divideras därefter med antalet invånare för bostadsbyggnader respektive med totalt antal m² A_{temp} för lokalbyggnader. Antalet invånare i stadsdelen hämtas från Folkbokföringsregistret.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 5

Klimatpåverkan ska redovisas från offentlig konsumtion (det vill säga det som köps in av kommunal, och kommunalt upphandlad, verksamhet) gällande: livsmedel, verksamhetsel, drivmedel och anläggningar för senaste kalenderåret.

För beräkning av klimatpåverkan från livsmedel ingår de livsmedel som konsumeras i de kommunala, respektive kommunalt upphandlade, verksamheterna inom stadsdelen. Detta ska göras med ett livscykelperspektiv, exempelvis kan emissionsfaktorer från RISE Klimatdatabas för smartare matkonsumtion⁵⁸ användas. Alternativt kan motsvarande beräkning göras för de livsmedelsrelaterade utsläppen för hela kommunen i kg CO₂e och därefter divideras med antal kommuninvånare och sedan multipliceras med antalet invånare i stadsdelen.

För elektricitet beräknas klimatpåverkan från verksamhetsel i kommunala, respektive kommunalt upphandlade, verksamheter i stadsdelen. Beräkning sker enligt beskrivningen ovan som gäller elanvändning vid drift av byggnader.

För drivmedel beräknas klimatpåverkan från transporter som genomförs av kommunala, respektive kommunalt upphandlade, verksamheter i kommunen där stadsdelen är belägen. Data hämtas från drivmedelleverantörer där både kvantiteten på de olika inköpta drivmedlen anges samt klimatpåverkan. Om informationen från klimatpåverkan inte anges i drivmedelleverantörens rapport ska emissionsfaktorer från Naturvårdsverket användas. Utsläpp beräknas först för hela kommunen i kg CO₂e och divideras därefter med antal kommuninvånare och sedan multipliceras med antalet invånare i stadsdelen.

Beräkning ska göras för anläggningsinvesteringar i området färdigställda 2020-01-01 eller senare. Kommunen redovisar klimatpåverkan för minst de fem största utsläppsposterna från anläggningar, exempelvis stora mängder av tunga material som sten och betong eller massahantering. Beräkningen av klimatpåverkan kan göras med hjälp av sådana data som beskrivs under rubriken Byggskedet.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 6

För att beräkna klimatpåverkan från privat konsumtion kan olika verktyg användas, till exempel IVL:s webbverktyg Klimatkontot⁵⁹, SEI:s Min Klimatpåverkan⁶⁰ eller Chalmers Svalna⁶¹. Om kommunen använder sig av något av dessa verktyg, eller liknande verktyg, för hela kommunen bör samma verktyg användas för stadsdelen. Detta görs som en del av enkäten vars instruktioner framgår i avsnittet [Enkätfrågor](#). I samma avsnitt framgår också vilka krav som ställs på enkätundersökningens genomförande.

Redovisning

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1 OCH 2

1. Sammanställning över byggskedets klimatpåverkan (kg CO₂e).
2. Bruttoarea per ny byggnad (färdigställda efter 2020-01-01).
3. Antal boende per ny bostadsbyggnad (färdigställda efter 2022-01-01).
4. Uträkning av snitt av byggskedets klimatpåverkan från nya bostads- respektive lokalbyggnader.
5. Organisation samt namn och titel på den/de som genomförde sammanställningen av denna del av indikatorn.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 3 OCH 4

6. Sammanställning av klimatpåverkan från drift av byggnader, specifik energianvändning, bruttoarea, A_{temp} samt energileverantörer per byggnad.
7. Uträkning av snitt av klimatpåverkan från energianvändning för byggnaders drift.
8. Underlag för energianvändning i enskilda byggnader skall finnas dokumenterat och kunna redovisas vid stickprovskontroll.
9. Organisation samt namn och titel på den/de som genomförde sammanställningen av denna del av indikatorn.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 5

10. Energianvändning, emissionsfaktorer och uträknad klimatpåverkan från offentlig konsumtion (livsmedel, elektricitet, drivmedel samt anläggningar) i stadsdelen.
11. Organisation samt namn och titel på den/de som genomförde sammanställningen av denna del av indikatorn.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 6

12. Sammanställning av enkätsvar angående klimatpåverkande utsläpp från privat konsumtion.
13. Totalt antal inkomna enkätsvar för de frågor som gäller den här indikatorn, samt antal svar uppdelat per kön respektive ålderskategorierna 16–25 år, 26–65 år och 66– år.
14. Organisation samt namn och titel på den som genomförde undersökningen.
15. Kortfattad beskrivning av enkätens genomförande och sammanställning:
 - a. Hur enkätfrågorna har distribuerats.
 - b. Om, och i så fall motiv för, och till vilka språk enkäten har översatts.
 - c. När enkätundersökningen genomfördes.
16. Vilket verktyg som använts för beräkning av klimatpåverkan i enkäten, samt länk till detta.
17. Redovisning av genomsnittet för klimatpåverkande utsläpp från stadsdelens invånares privata konsumtion och jämförelse med det nationella genomsnittet.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivåerna i bedömningskriterierna gällande byggskedets klimatpåverkan baseras på studier som genomförts av klimatpåverkan från olika byggsystem för flerbostadshus⁶², samt kraven i pilotversionen av certifieringssystemet NollCO2.

Kravnivåerna för bedömningskriterierna gällande klimatpåverkan från energianvändning vid drift av byggnader, utgår ifrån en specifik energianvändning om $55 \text{ kWh/m}^2 A_{\text{temp}}$ och år, genomsnittlig boarea i Sverige 2017 samt medelvärde för nordisk elmix och svensk fjärrvärmemedel 2015⁶³.

Kraven på kartläggning av klimatpåverkan för konsumtion syftar till att bidra till en ökad kunskap och diskussion om vad som är stora och små utsläpp i en stadsdel och vad som bör prioriteras att finna förbättringsåtgärder för.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

13 Biologisk mångfald

BIOLOGISK MÅNGFALD

ID: CL-SH:1.0:I13

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar där den biologiska mångfalden och naturvärden bibehålls och utvecklas ur ett ekosystemperspektiv.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Att behålla och utveckla den biologiska mångfalden innebär att naturmiljön i stadsdelen inte påverkas negativt. Den biologiska mångfalden är också viktig för att ekosystemen, och i förlängningen samhället, ska vara resilient. Fler indirekta kopplingar till övergripande hållbarhetsmål kan finnas eftersom den biologiska mångfalden är en stödjande ekosystemtjänst.

God hälsa och välbefinnande	Jämlikhet, jämställdhet och social sammanhållning	Delaktighet och inflytande	Trygg och säker livsmiljö	Goda försörjningsvillkor
Tillgängligt och inkluderande stadsliv	Resurs-hushållning	Ingen negativ klimatpåverkan	Ingen negativ miljöpåverkan	Resiliens och flexibilitet

Bedömningskriterier

1. Två naturvärdesinventeringar (enligt SS 199000:2014)⁶⁴, med minst tre år mellan, visar att ytor med naturvärdesklass 1, 2 och 3 behållit sin klassning eller fått en högre klassning.
2. Två analyser över grönstrukturen, inom och kring stadsdelen, med minst tre år mellan, visar att stadsdelens ekologiska spridningssamband till och från omgivningen har behållits eller stärkts. Om den första analysen visar att spridningssamband saknas, ska sådana ha skapats utifrån omgivningens behov, till den uppföljande analysen.

Instruktion

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

Utgångspunkten för krav gällande NVI är att det för stadsdelen finns en tidigare NVI gjord enligt svensk standard SS 199000:2014 att jämföra dagens naturvärden

med. Om en tidigare NVI enligt SS 199000:2014 inte finns, kan motsvarande kunskapsunderlag användas som jämförelse. Viktigt är dock att ett sådant underlag innehåller detaljerad information om både art- och biotopvärden i stadsdelen samt att den nya (uppföljande) inventeringen följer standarden. Inventeringen ska som minst utföras med detaljeringsgrad *medel* (alternativt *detalj*), vilket innebär att naturvärdesobjekt ska eftersökas och identifieras som motsvarar en yta av 0,1 ha eller mer. Inventeringen ska även inkludera tillägget om värdeelement. Om det varken finns en inventering enligt SS 199000:2014 eller motsvarande information tillhanda, kan stadsdelar färdigställda innan 2020-01-01, få godkänt genom att genomföra en första NVI enligt SS 199000:2014. Eftersom certifieringen ska förnyas över tid kommer utvecklingen för den biologiska mångfalden i stadsdelen då följas upp vid framtida NVI.

Om naturvärdesinventeringar gjorts vid flera tillfällen är det de högsta uppmätta klassningsnivåerna som utgör referensvärde för respektive yta inom området. Det innebär att när en bedömning ska göras om klassningsnivån behållits eller stärkts, ska den senaste klassningsnivån alltid jämföras med den högsta klassningsnivån som uppmäts för respektive yta. En tillfälligt lägre klassningsnivå där naturvärden sedan har återskapats och klassning höjts igen, påverkar inte möjligheten att klara bedömningskriterierna.

Undantag kan i vissa fall göras om ytor som vid tidigare NVI haft klass 2 eller 3, och sedan tagits i anspråk, om de kompensterats⁶⁵ inom stadsdelen eller i närområdet. En utredning ska i dessa fall kunna styrka att utformningen gynnar utvecklingen av övriga hållbarhetsaspekter på ett betydande sätt, samt visa hur alternativa utformningar/lokaliseringar prövats. Kompensationen ska innebära att ingen nettoförlust uppstått med hänsyn till ytans storlek, dess biologiska kvaliteter samt dess betydelse för ekologiska spridningssamband. Motivering av hur krav om ingen nettoförlust uppfyllts för stadsdelen ska göras av ekolog (se kunskapskrav i SS 199000:2014).

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

I avsaknad av en tydlig standard för hur en analys av ekologiska spridningssamband ska göras, finns det flera möjliga former för denna. Även analyser för större områden (upp till en hel kommun) kan användas. Det är dock viktigt att det just för den aktuella stadsdelen framgår vilka arter som sprids, mellan vilka geografiska områden samt vad i stadsdelens gröna struktur som gör att spridning kan ske.

Jämförelsen mellan de två analyserna fokuserar sedan på om grönstrukturen fortsatt ger dessa arter, med sina specifika behov, samma eller bättre möjligheter att spridas mellan utpekade geografiska områden. Jämförelsen behöver inte ske för varje enskild art, några arter som är representativa för olika typer av behov i spridningssambanden kan väljas ut i jämförelsen. Analysen av spridningssamband och jämförelsen över tid ska göras av ekolog med minst fem års erfarenhet inom området.

Om det saknas en tidigare gjord analys av stadsdelens ekologiska spridningssamband med omgivningen, kan stadsdelar färdigställda innan 2020-01-01 få godkänt genom att genomföra en första sådan analys. Eftersom certifieringen ska förnyas över tid kommer utvecklingen av spridningssambanden då följas upp genom framtida analyser.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

13 Biologisk mångfald

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1 OCH 2

Om naturvärden inom stadsdelen är uppenbart låga eller helt saknas, kan enklare underlag med motivering användas för bedömningskriterium 1. Motiveringen ska göras av en ekolog med dokumenterad utbildning och minst fem års erfarenhet inom området. Ekologen ska då beskriva och motivera att det i stadsdelen inte finns naturvärden att följa upp. Saknas spridningsvägar vid den första inventeringen ska sådana ha skapats till nästa uppföljning.

Redovisning

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

1. Rapport från båda genomförda NVI, eller motsvarande underlag enligt instruktion ovan, se vidare i standarden SS 199000:2014 för innehåll.
2. Motivering till eventuell ianspråktagande av mark med naturvärdesklass 2 eller 3.
3. Beskrivning och motivering från ekolog av eventuell kompensation som gjorts.
4. Kommentar inklusive motivering från ekolog som genomfört den senare NVI om hur naturvärden för respektive klassat område har utvecklats mellan de två inventeringarna.
5. Organisation samt namn, titel och CV på ekolog som genomförde analysen.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

6. Rapport från båda genomförda analyserna av ekologiska spridningssambanden. Detta inkluderar:
 - a. Arter som sprids.
 - b. Mellan vilka geografiska områden sambanden finns.
 - c. Vad i stadsdelens gröna struktur som gör att spridning kan ske.
 - d. Karta där dessa samband framgår.
 - e. Avgränsning av analyserna.
 - f. När analyserna gjorts.
7. Kommentar inklusive motivering från ekolog som genomfört den senare analysen av spridningssambanden om hur sambanden behållits eller förstärkts mellan de två analyserna, med utgångspunkt för några representativa arter.
8. Organisation samt namn, titel och CV på ekolog som genomförde analysen.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Indikator fokuserar på utvecklingen avseende biologisk mångfald över tid. Att bedömningskriteriet fokuserar på att behålla eller förbättra de befintliga värdena för den aktuella platsen, beror på att den biologisk

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

⑬ *Biologisk mångfald*

mångfalden, och förutsättningarna för den, kan variera kraftigt mellan olika platser. Det hade varit omöjligt att till exempel ange en viss mängd arter som ska inrymmas i alla stadsdelar.

Observera att även om naturvärden saknas i stadsdelen bör analys göras för hur nya värden kan skapas för att utveckla den biologiska mångfalden i staden.

Vid svårigheter att få tillträde till innergårdar för en inventering av naturvärdesobjekt och eventuella spridningsvägar, kan alternativa metoder användas. Tidigare utredningar (till exempel av kommunen), kartbilder eller bedömning av det som kan skimras (till exempel från gatan) kan i undantagsfall användas som underlag och ska i så fall motiveras.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

14 Dagvattenrening

14 DAGVATTENRENING

ID: CL-SH:1.0:I14

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar där dagvattnet inte förorenar recipienten.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Rening av dagvatten är en viktig del i att minska en stadsdels påverkan på miljön genom att bidra till att vattendrag, sjöar och hav kan få bättre kemisk och ekologisk status.

Bedömningskriterier

1. Dagvatten som rinner över stadsdelens hårdgjorda ytor renas enligt de lokala krav som gällde vid byggnationen.

Om lokala krav saknas, ska dagvatten som rinner över nya hårdgjorda ytor (färdigställda efter 2020-01-01) fördröjas och renas så att stadsdelen klarar av att magasinera minst 20 mm nederbörd på ett sådant sätt att dagvattnet renas genom mer långtgående rening än sedimentation (t ex infiltration).

2. En övergripande kartläggning har gjorts av reningsbehovet av dagvattnet som rinner över stadsdelens hårdgjorda ytor som inte inkluderas i kraven ovan.

Instruktion

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

I första hand ska lokala krav på rening av dagvatten från respektive kommun följas. Sådana krav kan exempelvis gälla att en viss mängd vatten ska renas eller att riktvärden för olika föroreningar efterlevs. Det behöver i redovisningen framgå både vad de lokala kraven är och hur det har säkerställts att kraven uppnås i stadsdelen. Hur efterlevnad av kraven ska styrkas, styrs av hur kraven i kommunen är ställda.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

⁽¹⁴⁾ *Dagvattenrening*

Magasinering och rening av dagvatten (om lokala krav saknas) kan ske genom olika åtgärder, exempelvis växtbäddar. Volymen vatten samt vilka ytor i stadsdelen, vars vatten magasineras och renas genom respektive åtgärd, beräknas och illustreras i karta över stadsdelen. Med hårdgjorda ytor menas ytor i staden där vattnet inte kan tränga igenom marken utan rinner på ytan. Beräkningen ska utföras eller granskas av en person med dokumenterad utbildning och minst fem års erfarenhet inom området.

Om beräkningar genomförts tidigare, utifrån planerad markanvändning och byggnadsstruktur i stadsdelen, kan sådan användas om det kan styrkas att stadsdelen idag stämmer med de planer som den tidigare beräkningar bygger på.

Åtgärder som implementerats i stadsdelen för att rena dagvatten ska kontrolleras så att deras funktion i realiteten (t ex storlek, placering och skick) kan antas motsvara det som krävs för att uppnå kravet för indikatorn. Olika åtgärder kan behövas följas upp på olika sätt. Åtgärder som planerats in på privat mark som enskilda fastighetsägare kan tagit bort eller inte upprätthållit genom rätt underhåll, behöver kontrolleras med platsbesök och dokumenteras med foton. Andra åtgärder som är svåra att följa upp genom platsbesök och inte riskerar att plötsligt plockas bort, kan istället följas upp genom relationshandlingar.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

Den övergripande kartläggningen av reningsbehovet av dagvattnet inom stadsdelen ska utgå både från dagvattnets föroreningshalt samt recipientens status, med syfte att identifiera eventuellt reningsbehov och möjligheterna för var detta kan ske inom stadsdelen. Den behöver inte innehålla modelleringar eller beräkningar av dagvattnet utan kan vara en mer kvalitativ beskrivning utifrån recipientens status och den föroreningsgrad som kan förväntas hos dagvattnet utifrån historisk och nuvarande markanvändning. Eventuellt behov av rening av dagvatten, samt möjliga platser och åtgärder för detta, ska kommenteras. Kartläggningen och dess slutsatser ska utföras eller granskas av en person med dokumenterad utbildning och minst fem års erfarenhet inom området.

Redovisning

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

Lokala krav

1. Lokala krav som gäller för stadsdelens rening av dagvatten.
2. Beskrivning och motivering av hur de lokala kraven efterlevs.
3. Organisation samt namn, titel och CV på person som genomförde modellberäkningar och eventuella fältbesök.

20 Mm magasinering och rening

4. Beräkning över mängd vatten som ska kunna magasineras i stadsdelen samt fördelning av var i stadsdelen dessa volymer magasineras och renas.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

⑭ *Dagvattenrening*

5. Illustration/karta över vilka hårdgjorda ytor som respektive anläggning för magasinering och rening ska ta hand om.
6. Beskrivning och motivering av att åtgärder för rening av dagvatten uppnår tilltänkt funktion med avseende på t ex storlek, placering och skick eller andra avgörande parametrar, samt hur kontroll av detta har gått till.
7. Organisation samt namn, titel och kortfattat CV på person som genomförde modellberäkningar och eventuella fältbesök.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

8. Recipientens/recipienternas status.
9. Dagvattnets föroreningsgrad samt källor till föroreningen.
10. Behov av rening samt var denna rening skulle kunna ske.
11. Organisation samt namn, titel och kortfattat CV på person som genomförde modellberäkningar och eventuella fältbesök.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Eftersom kommuner ställer krav om rening av dagvatten på olika sätt⁶⁶ är utgångspunkten att lokala krav ska följas. För att styra mot att lokala krav tas fram där sådana saknas är det alternativa kravet ambitiöst satt. Kravet gäller endast nybyggda stadsdelar då det inte alltid är samhällsekonomiskt försvarbart att bygga om i befintliga stadsdelar för att rena dagvatten. Eftersom funktionen av åtgärder för dagvattenrening sällan följs upp⁶⁷, ingår krav om kontroll i fält.

För att främja att reningsbehovet av dagvattnet och möjligheterna till åtgärder kartläggs i äldre bebyggelse, finns krav med om detta enligt Naturvårdsverkets förslag till etappmål för Sveriges miljömål.⁶⁸

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

15 Översvämningsrisker

ÖVERSVÄMNINGSRISKER

ID: CL-SH:1.0:I15

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar där översvämningsrisker inte får stora konsekvenser.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Att byggnader i stadsdelen har en liten risk för att skadas vid översvämningsrisker gör stadsdelen mer resilient.

Bedömningskriterier

1. Alla byggnader står i nivå med, eller högre, i terrängen än lokala riktlinjer / rekommendationer för nybyggnation med avseende på höjd över havsytan.
2. Alla byggnaders lägsta grundläggningsnivå ligger ovanför beräknad högsta vattennivå i vattendrag och sjöar, med hänsyn till klimatförändringar fram till år 2100.
3. Alla byggnader står utanför översvämningszoner, inklusive rinnstråk, vid skyfall med en återkomsttid på 100 år, med hänsyn till klimatförändringar fram till år 2100.

Instruktion

Som byggnad räknas inte enstaka mindre värdefulla byggnader såsom förråd och garage. Att delar av en byggnad inte klarar kraven kan godkännas om konstruktionen för dessa delar är vattentät (bedömningskriterium 1 och 2) samt om ventilationsöppningar, fönster och dörrtrösklar placeras ovanför vattennivån (alla bedömningskriterier).

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

I första hand ska aktuell Länsstyrelses riktlinjer / rekommendationer följas.

DEL 2 GENERELLA INDIKATORER

15 Översvämningsrisker

Har inte Länsstyrelsen angett några riktlinjer / rekommendationer kan kommunala sådana följas. Även om riktlinjer eller rekommendationer bara gäller nybyggnation, ska äldre bebyggelse också vara placerad ovanför rekommenderad nivå. Det ska av redovisningens kartor framgå hur byggnader i stadsdelen förhåller sig till nivån i lokala riktlinjer eller rekommendationer.

Om särskilda åtgärder gjorts i stadsdelen för att motverka översvämningsproblematik eller möjliggöra byggnation närmare havsnivån (t ex skyddsvallar) ska dessa kontrolleras (t ex kontrollmätning av höjd) så att deras tilltänkta funktion kan antas uppfyllas i realiteten. Detta kan innebära både platsbesök och granskning av relationshandlingar.

För stadsdelar som uppenbarligen inte riskerar att översvämmas av havet, behöver det inte redovisas större underlag för indikatorn. Det räcker då att bedömningen av den låga översvämningsrisken kort motiveras.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

För vissa större vattendrag och sjöar finns karteringar av vattennivåer gjorda av olika myndigheter. För denna indikator kan redovisningen använda karteringar från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (se *Översvämningsportalen*)⁶⁹, SMHI och Länsstyrelserna. Om dessa underlag används, ska det av redovisningens kartor framgå hur byggnader i stadsdelen förhåller sig till framräknade översvämningsytor.

Om ovan källor inte kan användas, görs istället en modellberäkning specifikt för stadsdelen. Den ska i så fall utföras eller granskas av en person med dokumenterad utbildning och minst fem års erfarenhet inom ämnesområdet. Modellberäkningarna ska göras i enlighet med rekommendationerna som anges i MSBs *Vägledning för översvämningskartering av vattendrag*.⁷⁰ Detta inkluderar att modellen kan vara en- eller tvådimensionell, att scenarier om framtida flöden följer Representative Concentration Pathways (RCP) 8,5 samt att randvillkor för sjöar och hav sätts till medelhögvattenstånd.

Om särskilda anläggningar för att motverka översvämningsproblematik eller för att möjliggöra byggnation närmare sjöar och vattendrag (t ex skyddsvallar) finns i stadsdelen, ska dessa kontrolleras (t ex kontrollmätning av höjd) så att deras funktion i realiteten kan antas motsvara det som anges i modellen. Detta kan innebära både platsbesök och granskning av relationshandlingar.

Om beräkningar genomförts tidigare, utifrån planerad markanvändning och byggnadsstruktur i stadsdelen, kan dessa användas om det kan styrkas att stadsdelen idag stämmer med de planer som de tidigare beräkningarna bygger på.

För stadsdelar som saknar närbelägna sjöar och vattendrag och därför uppenbart inte riskerar översvämmas behöver ingen modellberäkning genomföras. Bedömningen av den låga översvämningsrisken ska då kort motiveras.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 3

Modellberäkning av skyfall ska utföras eller granskas av en person med dokumenterad utbildning och minst fem års erfarenhet inom området. Modellberäkningarna ska göras i enlighet med rekommendationerna som anges i MSB:s *Vägledning för skyfallskartering*.⁷¹ Detta inkluderar att en modell för ledningsnätet i stadsdelen kopplas ihop med markavrinningsmodell. Om modell saknas för ledningsnätet kan dock dess kapacitet

uppskattas och schablonmässigt dras av från regnet som används i markavrinningsmodellen. Regnbeskrivning görs enligt Svenskt Vattens publikation P104⁷² med hänsyn tagen till klimatförändringar i enlighet med utsläppsscenario RCP 8,5. Randvillkor för sjöar, vattendrag och hav sätts till medelhögvattenstånd. Om beräkningar genomförts tidigare, utifrån planerad markanvändning och byggnadsstruktur i stadsdelen, kan sådan användas om det kan styrkas att stadsdelen idag stämmer med de planer som den tidigare beräkningar bygger på.

Om det i modellen ingår antaganden om fördröjande åtgärder som påverkar ledningsnätets kapacitet (t ex dagvattendamm) och/eller särskilda åtgärder för att hantera skyfall (t ex ytor där stora mängder vatten antas ansamlas vid skyfall) ska dessa kontrolleras (t ex storlek, placering och skick) så att deras funktion i realiteten kan antas motsvara det som anges i modellen. Detta kan innebära både platsbesök och granskning av relationshandlingar.

Redovisning

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

1. Beskrivning av gällande riktlinjer/rekommendationer avseende nybyggnation på platsen i förhållande till översvämningsrisken från havet.
2. Karta över stadsdelen där byggnader samt riktlinjer/rekommendationer för nybyggnation med avseende på översvämningsrisken från havet framgår.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

3. Karta över stadsdelen som visar byggnadernas placering i förhållande till utbredning av översvämningsytor vid högsta beräknade vattennivå i vattendrag och sjöar.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 3

4. Karta över stadsdelen som visar byggnadernas placering i förhållande till utbredning av översvämningsytor och rinnstråk vid skyfall med 100 års återkomsttid.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2 OCH 3

5. Beskrivning och motivering av indata och antaganden som gjorts vid modellberäkningar. (Behövs inte om underlag från MSB, SMHI eller länsstyrelsen används.)
6. Om modellberäkningar gjorts enligt planerad utformning av stadsdelen ska redovisningen visa hur stadsdelen idag stämmer med planerna som modellen bygger på.
7. Beskrivning av särskilda åtgärder för att minska översvämningsrisken inkl. hur det säkerställts att modellen motsvarar verkligheten.
8. Eventuell beskrivning av hur översvämningsrisken hanteras för byggnader som delvis hamnar under nivån som anges i indikatorns krav.

9. Organisation samt namn, titel och kortfattat CV på person som genomförde modellberäkningar och eventuella fältbesök.

Bakgrund och kommentar till indikatorn

Kravnivåerna följer branschpraxis och baseras på de krav som ställs av olika länsstyrelser⁷³ samt Boverkets tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker.⁷⁴ Eftersom funktionen av åtgärder för översvämningsriskhantering sällan följs upp, ingår krav på kontroll i fält.

Observera att viktiga samhällsfunktioner samt verksamheter med risk för stor miljöpåverkan vid översvämning, bör ha lägre sannolikhet för översvämning, särskilt vad gäller skyfall. Det gäller då inte bara själva byggnaden utan också till exempel möjligheten att ta sig fram till sjukhus.

DEL 2 PLATSSPECIFIKA INDIKATORER

Potentiellt alla beroende på val av indikatorer

PLATSSPECIFIKA INDIKATORER

ID: CL-SH:1.0:PSI

Syfte

Syftet är att främja stadsdelar som arbetar med lokalt viktiga hållbarhetsfrågor, utöver de generella indikatorerna, så att stadsdelens hållbarhet också utvärderas utifrån sina unika förutsättningar.

Koppling till Citylabs övergripande hållbarhetsmål

Att platsspecifika indikatorer tas fram i dialog med lokala aktörer och invånare är viktigt för att skapa ett lokalt deltagande och inflytande i stadsdelen. Vilka andra övergripande hållbarhetsmål som de platsspecifika indikatorerna relaterar till beror på vilka indikatorer som väljs ut.

Bedömningskriterier

Att det för stadsdelen har formulerats minst tre indikatorer som:

1. Utvärderar stadsdelen utifrån hållbarhetsfrågor som är viktiga för den specifika platsen och som inte omfattas av de generella indikatorerna inom Citylab.
2. Har formulerats och förankrats genom en dialog med lokala aktörer och invånare.
3. Har en tydlig (kvantitativ eller kvalitativ) målnivå som är relevant utifrån den praxis som gäller för hållbarhetsfrågan och lokala förutsättningar.
4. Har bedömts utifrån hur stadsdelen presterar enligt respektive indikator.
5. Har en utpekad ansvarig för framtida fortsatt uppföljning.

Instruktion

BEDÖMNINGSKRITERIUM 1

Valet av platsspecifika indikatorer ska motiveras. Med "hållbarhetsfrågor som är viktiga för den specifika platsen" avses både det som är utmaningar för stadsdelen och också sådant som är bra med stadsdelen och man vill värna. Motiveringen ska utgå från resultaten från dialogen med lokala aktörer och övergripande dokument som t ex:

- Översiktsplan/fördjupning av översiktsplan.
- Hållbarhetsprogram framtaget vid planeringen av stadsdelen.
- Kommunens övergripande hållbarhetsmål.
- Fastighetsägares hållbarhetsmål.
- Andra intressenters hållbarhetsmål (t ex lokala verksamheter, energibolag).
- Andra särskilda utredningar som gjorts.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 2

De platsspecifika indikatorerna ska tas fram genom dialog med lokala aktörer, invånare och civilsamhället (exempelvis samhällsföreningar, boendeorganisationer, hembygdsföreningar, miljöorganisationer). Omfattningen av dialogen beror på stadsdelens kontext. Den ska emellertid ha intagit åsikter om både positiva värden och problem med stadsdelen, från ovan angivna grupper. Förslag på frågor som kan ställas genom enkät finns i avsnittet [Enkätfrågor](#). Om stadsdelen nyligen har uppförts eller förtätats kan slutsatser användas från dialogprocesser som genomfördes som en del av planeringsskedet.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 3

För varje platsspecifik indikator ska det anges en målnivå som utgör en relevant referens som stadsdelen kan jämföra sig mot. Vad som är en relevant referens skiljer sig mellan olika hållbarhetsfrågor men kan utgöras av ett kommunsnitt, Sverigesnitt, Sveriges miljömål, regionala hållbarhetsmål, kommunala hållbarhetsmål, företags hållbarhetsmål eller annat.

BEDÖMNINGSKRITERIUM 4 OCH 5

Vid certifieringen redovisas hur stadsdelen i nuläget presterar mot de platsspecifika indikatorerna. Eftersom certifieringen ska förnyas över tid kommer stadsdelens utveckling enligt indikatorerna att redovisas över tid. För att säkerställa att indikatorn kommer följas upp, ska en aktör (t ex en kommunal förvaltning eller fastighetsägare) utses som ansvarig för att genomföra uppföljning av indikatorn.

Indikatorn kommer redovisas parallellt med övriga indikatorer inom Citylab vid genomförd certifiering.

Redovisning

1. Utvalda indikatorer och nuläge för hur stadsdelen presterar enligt de platsspecifika indikatorerna gentemot vald referens.
2. Motivering till urval av platsspecifika indikatorer utifrån vad som kan anses vara lokalt relevanta hållbarhetsfrågor utifrån både utmaningar och värden i stadsdelen. Motiveringen ska innehålla hänvisningar till dialogprocesser, ÖP, kommunala hållbarhetsmål, företagshållbarhetsmål och/eller andra utredningar som använts för att välja indikatorer.
3. Beskrivning av hur de platsspecifika indikatorerna har formulerats och förankrats genom en dialog med lokala aktörer och invånare. Detta inkluderar hur man bjudit in till dialog, vilka som deltagit och hur detta påverkat valet av indikatorer.
4. Beskrivning och motivering av vald referens som används för respektive platsspecifik indikator.
5. Ansvarig för uppföljning av de platsspecifika indikatorerna.

Fördjupning

För mer inspiration kring vilka hållbarhetsfrågor som platsspecifika indikatorer kan adressera, se gärna listan nedan samt *Citylab Guide – Hållbar stadsutveckling i planering och genomförande*.

- Finns det kulturhistoriska värden att bevara eller utveckla?
- Finns det behov av att stärka den ekonomiska situationen för stadsdelens invånare genom att till exempel skapa nya arbetstillfällen i stadsdelen?
- Finns risk att några miljö kvalitetsnormer (MKN) för luft och vatten inte uppnås?
- Finns enskilda avlopp eller andra riskfaktorer för läckage av kväve och fosfor?
- Finns det markföroreningar som borde åtgärdas?
- Finns det risk för dricksvattenbrist vid torra somrar?
- Finns höga hus som kan ge risk för dålig vindkomfort eller problem med dagsljus?
- Finns det behov av att förbättra skolmiljön i stadsdelen?
- Finns tillräckligt med förskoleplatser inom stadsdelen utifrån behovet?
- Finns det fysiska barriäreffekter inom stadsdelen eller för dess koppling till resten av staden som bör åtgärdas?
- Finns det särskilda hälsoproblem som ensamhet eller annan utsatthet?

DEL 2 INDIKATORER

Agenda 2030 och manualens indikatorer

AGENDA 2030 OCH MANUALENS INDIKATORER

FN-MÅL

KOPPLING TILL MANUALENS INDIKATORER

- ② Tillit i grannskapet
- ③ Platser
- ④ Serviceutbud
- ⑤ Blandning av bostäder

- ① Trygghet
- ② Tillit i grannskapet
- ③ Platser
- ④ Serviceutbud
- ⑥ Ljudmiljö
- ⑦ Luftkvalitet
- ⑧ Inomhusmiljö
- ⑩ Resvanor

- ④ Serviceutbud

- ① Trygghet
- ③ Platser

- ⑬ Biologisk mångfald
- ⑭ Dagvattenrening

DEL 2 INDIKATORER

Agenda 2030 och manualens indikatorer

FN-MÅL

KOPPLING TILL MANUALENS INDIKATORER

- 11 Byggnaders energianvändning
- 12 Klimatpåverkan

- 11 Byggnaders energianvändning
- 12 Klimatpåverkan

- 9 Restavfall
- 10 Resvanor

- 1 Trygghet
- 3 Platser
- 4 Serviceutbud
- 5 Blandning av bostäder

1 Trygghet	6 Ljudmiljö	11 Byggnaders energianvändning
2 Tillit i grannskapet	7 Luftkvalitet	12 Klimatpåverkan
3 Platser	8 Inomhusmiljö	13 Biologisk mångfald
4 Serviceutbud	9 Restavfall	14 Dagvattenrening
5 Blandning av bostäder	10 Resvanor	15 Översvämningsrisker

- 8 Inomhusmiljö
- 9 Restavfall
- 12 Klimatpåverkan

DEL 2 INDIKATORER

Agenda 2030 och manualens indikatorer

FN-MÅL

KOPPLING TILL MANUALENS INDIKATORER

- ⑩ Resvanor
- ⑪ Byggnaders energianvändning
- ⑫ Klimatpåverkan
- ⑮ Översvämningsrisker

- ⑦ Luftkvalitet
- ⑬ Biologisk mångfald
- ⑭ Dagvattenrening

- ⑬ Biologisk mångfald
- ⑭ Dagvattenrening

ENKÄTFRÅGOR

ENKÄTFRÅGOR

Som stöd för utvärdering av flera indikatorer krävs inhämtning av information direkt från människor som bor och/eller verkar i stadsdelen. I detta avsnitt finns dessa frågor samlade i en enkät (se sida 78) för att förenkla inhämtandet av information för berörda indikatorer. De indikatorer som utvärderas med hjälp av enkätfrågor framgår av [tabell 5](#). För var och en av dessa anges också vilken nivå som krävs för att indikatorn skall vara godkänd.

Tabell 5. Sammanställning av indikatorer som har föreskrivna enkätfrågor.

Indikator	Nivå för godkänt
Trygghet	Andelen kvinnor respektive män som uppger att de känner sig otrygga när de går ensamma sent på kvällen i stadsdelen skall inte överstiga 25 %. Andel barn som känner sig otrygga i stadsdelen ska inte överstiga 15 %.
Tillit	Andelen boende som uppger att de inte känner tillit till människorna i stadsdelen där de bor skall inte överstiga 10 %.
Platser	Enbart sammanställning över svar på aktuell enkätfråga.
Inomhusmiljö	Minst 80 % av stadsdelens svarande anser att inomhusmiljön i byggnader i stadsdelen är acceptabel eller bättre (de första fem frågorna under avsnittet om Inomhusmiljö i enkäten). Minst 90 % av stadsdelens svarande anser att allergier inte förvärras (sjätte frågan i avsnittet om Inomhusmiljö) vid vistelse i bostaden, samt som inte uppger något av hälsoproblemen (sjunde frågan i avsnittet om Inomhusmiljö).
Resvanor	Andelen resor med hållbara färdssätt (uttryckt i personkilometer) gjorda inom Sverige av personer bosatta i stadsdelen är minst 65 %, 35 %, 20 % och eller 10 % för respektive kommungrupp.
Klimatpåverkan	Klimatpåverkan från invånarnas konsumtion skall beräknas enligt det webbverktyg för detta ändamål som används i kommunen, eller annat.

Instruktion

En samordnad enkät som är skräddarsydd för Citylab certifiering av stadsdelar har tagits fram för att underlätta för användarna av certifieringen. Sist i detta avsnitt ligger enkätfrågorna. Det är också möjligt att använda andra enkäter som redan genomförts under de tre senaste åren i stadsdelen för andra ändamål och som innehåller de frågor (eller väldigt lika frågor) som krävs för indikatorerna i [tabell 5](#). Frågorna för respektive indikator kan också ses som moduler som kan läggas till andra enkäter som genomförs i andra syften. Denna möjlighet är viktig för att göra arbetet med certifieringen kostnadseffektiv. Likaså kan andra frågor adderas till enkäten här, om det finns skäl för det.

Observera att frågorna nedan generellt är övergripande i sin karaktär och därmed används för att ge ett övergripande svar om hur stadsdelens invånare och användare upplever olika frågor. För att arbeta med förbättringar i en stadsdel behövs i regel mer detaljerad information om orsaker till olika svar. Det kan därför finnas anledning att ställa fler detaljerade följdfrågor i samband med att denna enkät genomförs.

Beroende på sammansättningen av boende och verksamma i stadsdelen, kan enkäten behöva översättas till relevanta språk. Frågorna måste ställas till boende i stadsdelen men bör också ställas till personer som arbetar i stadsdelen, inklusive lokala näringsidkare.

Enkäten kan genomföras på ett antal olika sätt, till exempel:

- ☒ Distribution via fastighetsägare och/eller skol- och kontorsverksamheter i stadsdelen.
- ☒ Direkt distribution till ett urval av respondenter i stadsdelen.
- ☒ Intervjuer med förbipasserande på strategiska platser i stadsdelen.
- ☒ Distribution via sociala medier, appar, lokala anteckningstavlor, lokala organisationer.

Om indikatorerna inte bedöms samlat med nedanstående enkät ställs något varierande krav på minsta antal svar för bedömning av respektive indikator. Se detaljerad information om detta under respektive indikator. Om alla eller flertalet av indikatorerna i tabellen ovan bedöms med Enkäten gäller följande:

- ☒ Minst 100 svar från kvinnor .
- ☒ Minst 100 svar från män.
- ☒ Minst 100 svar från barn i åldern 10–15 år.
- ☒ Minst 100 svar från boende i området.

Ett större svarsunderlag än så bör eftersträvas då det naturligt bidrar till ett bättre bedömningsunderlag. Det gäller framför allt i större stadsdelar. För att säkerställa en någorlunda spridning nyttjas fråga 3 och 4 i enkäten nedan för att markera på en karta över stadsdelen var de svarande bor alternativt arbetar. Det skall också vara en jämn könsfördelning i det totala antalet svar som används för bedömning av indikatorerna. En översyn ska göras för att säkerställa att enkätsvaren inte enbart kommer från ett fåtal byggnader i stadsdelen.

DEL 3 ENKÄTFRÅGOR

En riktlinje kan vara att åtminstone 60 % av stadsdelens fastigheter är representerade. En översyn ska också göras av inkomna svar för att säkerställa att en bredd av olika åldersgrupper är representerade.

Om enkäten i sin helhet används skall den företräddelsevis genomföras under oktober eller november månad. Enkäten kan genomföras som tidigast 1 år efter att alla byggnader är inflyttade om det rör sig om en nybyggd stadsdel.

Redovisning

Enkätdata som utnyttjas för bedömning av aktuella indikatorer skall, oavsett om enkäten nedan nyttjas eller data hämtas från andra enkäter med motsvarande frågor, redovisas som framgår under respektive indikator som utnyttjar enkätresultat för bedömningen. Utöver det, markeras från vilka byggnader enkätsvar har inkommit på en karta över stadsdelens avgränsning.

Enkätfrågor

Resultatet för varje enskild fråga ska redovisas under respektive indikator. Frågorna ligger samlade för alla indikatorer för att möjliggöra samlade utskick eller intervjuer för att få in svar om flera indikatorer från samma personer. Det finns i några fall flera uppsättningar av frågorna nedan. Anledningen är att frågeformuleringen behöver vara anpassad till om frågan ställs till vuxna eller till barn samt till boende eller till personer som arbetar i stadsdelen.

Då dessa frågor ställs (oavsett om det är skriftligt eller muntligt) behöver det alltid vara tydligt vad syftet med undersökningen är, hur svaren skall användas, vem som är avsändare och hur en eventuell återkoppling av undersökningen kommer att gå till. Det är viktigt att den informationen utformas av de som står bakom att certificera stadsdelen, men ett förslag på sådan information finns formulerad som ett följebrev efter enkätfrågorna.

Bakgrundsfrågor för flera indikatorer

1. Vilket kön identifierar du dig som?

- ☐ Kvinna
- ☐ Man
- ☐ Annat alternativ
- ☐ Vill ej svara

2. Hur gammal är du?

- ☐ 10–15 år
- ☐ 16–25 år
- ☐ 26–35 år
- ☐ 36–45 år
- ☐ 46–55 år
- ☐ 56–65 år
- ☐ 66 år eller äldre

3. Om du bor i stadsdelen (stadsdelens namn): _____

Vilken adress ligger din bostad på? _____

4. Om du arbetar i stadsdelen (stadsdelens namn): _____

Vilken adress ligger din arbetsplats på? _____

Enkätfrågor för indikatorn "Trygghet" till vuxna boende i området, 16 år eller äldre

5. Om du går ut ensam sent en kväll i området där du bor, hur trygg eller otrygg känner du dig då?

- ☐ Mycket trygg
- ☐ Ganska trygg
- ☐ Ganska otrygg
- ☐ Mycket otrygg
- ☐ Går aldrig ut ensam sent på kvällen

6. Om du aldrig går ut ensam sent på kvällen: Vilket är det främsta skälet till att du aldrig går ut sent på kvällen?

- ☐ Har inte någon anledning eller möjlighet att gå ut ensam sent på kvällen
- ☐ Känner mig otrygg
- ☐ Annat skäl

Enkätfrågor för indikatorn "Trygghet" till arbetande/verksamma i stadsdelen

7. Om du går ensam sent en kväll i området där du har din arbetsplats, hur trygg eller otrygg känner du dig då?

- ☐ Mycket trygg
- ☐ Ganska trygg
- ☐ Ganska otrygg
- ☐ Mycket otrygg
- ☐ Går aldrig ensam i området sent på kvällen

8. Om du aldrig går ensam i området sent på kvällen: Vilket är det främsta skälet till att du inte gör det?

- ☐ Har inte någon anledning eller möjlighet att vistas i området sent på kvällen
- ☐ Känner mig otrygg
- ☐ Annat skäl

Enkätfrågor för indikatorn "Trygghet" till barn 10–15 år)

9. Om du går ut ensam i området där du bor, hur trygg eller otrygg känner du dig då?

- ☐ Mycket trygg
- ☐ Ganska trygg
- ☐ Ganska otrygg
- ☐ Mycket otrygg
- ☐ Går aldrig ut ensam

10. Om du aldrig går ut ensam: Vilket är det främsta skälet till att du aldrig gör det?

- ☐ Har inte någon anledning eller möjlighet att gå ut ensam
- ☐ Känner mig otrygg
- ☐ Annat skäl

Enkätfrågor för indikatorn "Tillit i grannskapet"

**11. Hur pass väl tycker du att följande påstående stämmer överens med den plats där du bor?
"Man kan lita på de flesta människor som bor i det här bostadsområdet."**

- ☐ Stämmer mycket väl
- ☐ Stämmer ganska väl
- ☐ Stämmer inte särskilt väl
- ☐ Stämmer inte alls
- ☐ Jag vet inte

DEL 3 ENKÄTFRÅGOR

Enkätfrågor för indikatorn "Platser"

12. Hur tycker du att tillgången till följande platser är i området där du bor?

	Typ av plats	Mycket god	Ganska god	Acceptabel	Ganska dålig	Mycket dålig	Vet ej	Ev kommentar, och namn på platsen om möjligt
1	Lek för barn upp till 5 år							
2	Lek för barn mellan 6–12 år							
3	Trevlig plats utomhus att sitta och umgås							
4	Rofylld plats utomhus							
5	Motion och rörelse							
6	Plats där många passerar där man kan sitta och titta på folk och träffa på bekanta (t. ex. litet torg)							
7	Större grönytor för t ex spontanidrott, picknick och tillfälliga aktiviteter							
8	Ta del av kultur (t ex musik, sång, dans, konst, formgivning, foto, film)							
9	Utöva kultur (t ex musik, sång, dans, konst, formgivning, foto, film)							
10	Plats inomhus, där man kan vistas utan att köpa något							
11	Större sammanhängande naturområden/friluftsområden							
12	Trevliga promenadstråk							

Enkätfrågor för indikatorn "Inomhusmiljö" till boende i området, 16 år eller äldre

13. Hur tycker du att temperaturen generellt sett är i din bostad under sommarhalvåret?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

14. Hur tycker du att temperaturen generellt sett är i din bostad under vinterhalvåret?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

15. Hur tycker du att luftkvaliteten generellt sett är i din bostad?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

16. Hur tycker du att ljudmiljön generellt sett är i din bostad?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

17. Hur tycker du att dagsljusförhållandena generellt sett är i din bostad?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

18. Om du har allergiska besvär som astma, hösnuva eller allergiska eksem, hur tycker du att ditt allergiska tillstånd förändras när du vistas i din bostad?

- ☐ Tillståndet förbättras
- ☐ Tillståndet varken förbättras eller försämras
- ☐ Tillståndet försämras

19. Har du under de senaste 6 månaderna haft något/några av nedanstående besvär som du tror beror på inomhusmiljön i din bostad?

- ☐ Trötthet
- ☐ Huvudvärk
- ☐ Klåda, sveda, irritation i ögonen
- ☐ Irriterad, täppt eller rinnande näsa
- ☐ Heshet, halstorrhet
- ☐ Hosta
- ☐ Torr eller rodnad hud i ansiktet

Enkätfrågor för indikatorn "Inomhusmiljö" till arbetande/verksamma i stadsdelen

20. Hur tycker du att temperaturen generellt sett är vid din personliga arbetsplats under sommarhalvåret?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

21. Hur tycker du att temperaturen generellt sett är vid din personliga arbetsplats under vinterhalvåret?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

22. Hur tycker du att luftkvaliteten generellt sett är i vid din personliga arbetsplats?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

23. Hur tycker du att ljudmiljön generellt sett är vid din personliga arbetsplats?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

24. Hur tycker du att dagsljusförhållandena generellt sett är vid din personliga arbetsplats?

- ☐ Mycket bra
- ☐ Bra
- ☐ Acceptabel (varken bra eller dålig)
- ☐ Dålig
- ☐ Mycket dålig

25. Om du har allergiska besvär som astma, hösnuva eller allergiska eksem, hur tycker du att ditt allergiska tillstånd förändras när du vistas vid din personliga arbetsplats?

- ☐ Tillståndet förbättras
- ☐ Tillståndet varken förbättras eller försämras
- ☐ Tillståndet försämras

26. Har du under de senaste 6 månaderna haft något/några av nedanstående besvär som du tror beror på inomhusmiljön vid din personliga arbetsplats?

- ☐ Trötthet
- ☐ Huvudvärk
- ☐ Klåda, sveda, irritation i ögonen
- ☐ Irriterad, täppt eller rinnande näsa
- ☐ Heshet, halstorrhet
- ☐ Hosta
- ☐ Torr eller rodnad hud i ansiktet

Enkätfrågor för indikatorn "Resvanor" som ställs till boende och arbetande/verksamma i stadsdelen.

(Frågan nedan kopieras upp så att flera resor samma dag kan fyllas i på samma sätt)

Din dag ärdagen den/.....

Beskriv de resor du gjort just den dagen som finns angivet ovan, även om du inte förflyttat dig som du brukar. Med en resa menas här att du ska ha haft ett ärende för förflyttningen. Har du t ex varit och handlat blir det en resa till affären och en hem. Har du på väg till arbetet lämnat barn på förskola, blir det en resa till förskolan och en ytterligare resa till arbetet. Om du gått en promenad utan ärende räknas inte det som en resa.

Resa nr. 1

Vilket/vilka färdssätt använde du?

- ☐ Till fots km
- ☐ Cykel km
- ☐ Elcykel eller andra enkla elfordon km
- ☐ Moped/mc km
- ☐ Buss km
- ☐ Tunnelbana km
- ☐ Spårvagn km
- ☐ Tåg km
- ☐ Bil (förare eller passagerare) km
- ☐ Fritidsbåt km
- ☐ Passagerarbåt/färj km
- ☐ Taxi (ej färdtjänst) km
- ☐ Färdtjänst km
- ☐ Flyg km
- ☐ Annat, nämligen: km
- Totalt avstånd för resan: km

DEL 3 ENKÄTFRÅGOR

Förslag på text till enkätfrågor för indikatorn Klimatpåverkan

Kommunen sammanställer invånarnas klimatpåverkan med hjälp av tjänsten [namn på verktyget]. Räkna din klimatpåverkan genom att följa denna länk [länk till verktyget]. Det tar enbart xx minuter. Tack för din medverkan!

Frivilliga öppna frågor för Platsspecifika indikatorer

Vad är det bästa med området där du bor/arbetar?

Vad är det sämsta med området där du bor/arbetar?

Om du tänker på området där du bor/arbetar, är det något du tycker är särskilt viktigt att bevara?

Om du tänker på området där du bor/arbetar, är det något du tycker skulle kunna förbättras?

Förslag på följebrev till enkäten

Syfte: Till exempel:

- a. En undersökning pågår för närvarande i området där du bor/arbetar med syftet att kunna certifiera det som en "hållbar stadsdel" enligt certifieringssystemet Citylab (länk).
- b. En undersökning pågår för närvarande i området där du bor/arbetar för att förstå bättre hur "hållbar" stadsdelen är och vad som kan behöva förbättras.

Vi hoppas därför att du kan tänka dig att svara på din upplevelse av några frågor.

Svaren kommer att sammanställas av xx och hanteras anonymt. Svaren används för att utvärdera stadsdelens hållbarhet tillsammans med information som samlas in på andra sätt.

Det tar några minuter att fylla i enkäten. Försök att svara på alla frågor. Kan eller vill du inte svara på någon fråga så utelämna svar. Lämna gärna kommentarer i slutet av enkäten.

När undersökningen är klar kommer den presenteras här xx. Du har då möjlighet att ställa frågor och komma med förslag på förbättringar....

Har du några frågor? Ring eller mejla till: xx tel. xx

Tack för din medverkan!

Vänliga hälsningar xx

Eventuellt: Vi kommer också bjuda in till en diskussion om din stadsdels hållbarhet. Om du är intresserad av att vara med kan du ange din mailadress.

Bakgrund och kommentar

Kraven för enkäten är en balans mellan att få ett tillräckligt underlag för bedömning men samtidigt inte kräva en för omfattande undersökning som blir allt för kostnadsdrivande. Bedömningen är att det krävs minst 100 svarande från varje grupp av människor man vill uttala sig något om, exempelvis hur trygga de känner sig.

Observera att det krävs flera följdfrågor för att skapa en större förståelse för orsakerna samt möjliga åtgärder för att förbättra stadsdelen för de olika hållbarhetsfrågorna. Sådana frågor bör vara med när enkät genomförs men är inget krav vid certifiering.

REFERENSER OCH FÖRDJUPNING

REFERENSLISTA

- ¹ Bakgrund och motiveringar i utvecklingen av Citylab certifiering av en stadsdels hållbarhet, Sweden Green Building Council, 2019.
- ² Citylab Guide - hållbar stadsutveckling i planering och genomförande 3.0, Sweden Green Building Council, Stockholm 2019.
- ³ Statistiska centralbyrån, DeSO – Demografiska statistikområden, <https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/deso---demografiska-statistikomraden/>, 2019
- ⁴ Målpunkt är en Plats eller attraktion som är en samlingspunkt dit människor rör sig, t ex station, park och centrum.
- ⁵ Folkhälsomyndigheten, Folkhälsopolitiska mål, <http://www.folkhalsomyndigheten.se>, 2017.
- ⁶ Svenska FN-förbundet, FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, <http://www.fn.se>, 2015.
- ⁷ Malmös väg mot en hållbar framtid - Hälsa välfärd och rättvisa, Kommission för ett socialt hållbart Malmö, Malmö 2014.
- ⁸ Folkhälsomyndigheten, Folkhälsopolitiska mål – 1. Delaktighet och inflytande i samhället, <http://www.folkhalsomyndigheten.se>, 2017
- ⁹ Plats för trygghet – Inspiration för stadsutveckling, Boverket, Stockholm 2010.
- ¹⁰ Femton hinder för hållbar stadsutveckling, Delegationen för hållbara städer, (Statens offentliga utredningar), Stockholm 2012.
- ¹¹ Naturvårdsverket, Begränsad klimatpåverkan, <http://www.sverigesmiljomal.se>, 2019.
- ¹² Brottsförebyggande rådet, Nationella trygghetsundersökningen, <https://www.bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>, 2019.
- ¹³ Brottsförebyggande rådet, Nationella trygghetsundersökningen, <https://www.bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>, 2019.
- ¹⁴ Livsvillkor, levnadsvanor och hälsa i Stockholms län, Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Solna 2014.
- ¹⁵ Folkhälsorapport 2015 - Folkhälsan i Stockholms län, Stockholms läns landsting, Stockholm 2015.
- ¹⁶ A new strategy of sustainable neighbourhood planning: Five Principles, UNHABITAT, Nairobi 2014.
- ¹⁷ Riktlinjer Planering av kollektivtrafiken i Stockholms län, Trafikförvaltningen Stockholms läns Landsting, Stockholm 2018.
- ¹⁸ Bostadsnära natur - inspiration & vägledning, Boverket, Karlskrona 2007.
- ¹⁹ Riktlinjer Planering av kollektivtrafiken i Stockholms län, Trafikförvaltningen Stockholms läns Landsting, Stockholm 2018.
- ²⁰ Bostadsnära natur - inspiration & vägledning, Boverket, Karlskrona 2007.
- ²¹ Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö, Boverket, Karlskrona 2015.
- ²² Statistiska centralbyrån, Låg hyreshöjning i beståndet i år, <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/boende-byggande-och-bebyggelse/bostads-och-hyresuppgifter/hyror-i-bostadslagenheter/pong/statistiknyhet/hyror-i-bostadslagenheter/>, 2019.
- ²³ Lantmäteriet, Lägenhetsregistret, <https://www.lantmateriet.se/lagenhetsregistret>, 2019.
- ²⁴ Hur mycket bullrar vägtrafiken?, Boverket, Karlskrona 2016.
- ²⁵ Nordisk beräkningsmodell för vägtrafikbuller, Naturvårdsverkets, Stockholm 1996; Nordisk beräkningsmodell för spårburen linjetrafik, Naturvårdsverket, Stockholm 1996; Kvalitetssäkring för flygbullerberäkningar, Transportstyrelsen, Forsvarsmakten och Naturvårdsverket, 2011.

- ²⁶ Förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader, SFS2015:216
- ²⁷ Riktvärden för buller på skolgård från väg- och spårtrafik, Naturvårdsverket, Stockholm, 2017.
- ²⁸ Boverket, Buller vid detaljplanering, <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/temadelar-detaljplan/buller-vid-detaljplanering/bullerutredningar/>, 2019.
- ²⁹ SMHI - Referenslaboratoriet för tätortsluft, Verktyg för objektiv skattning med spridningsmodellering, <http://voss.smhi.se/>, 2019.
- ³⁰ SMHI - Referenslaboratoriet för tätortsluft, Luftkvalitetsmodeller <http://www.smhi.se/reflab/luftkvalitetsmodeller>, 2019.
- ³¹ Trafikverket, Nationell vägdatabas, <https://nvdb2012.trafikverket.se/SeTransportnatverket#>, 2019.
- ³² Undersökning av däcktyp i Sverige – vintern 2018 (januari–mars) [publikation 2018:201], Trafikverket, Stockholm 2018.
- ³³ Miljömålen - Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2018, Naturvårdsverket, Stockholm 2018.
- ³⁴ Inledande kartläggning och objektiv skattning av luftkvalité, Naturvårdsverket, Stockholm 2018.
- ³⁵ Såväl byggnadscertifieringar (till exempel Miljöbyggnad Nyproduktion/ Miljöbyggnad Befintlig byggnad, BREEAM-SE) som förvaltningscertifieringar (till exempel Miljöbyggnad iDrift, BREEAM-in-Use) kan användas.
- ³⁶ Mätning av radon i bostäder – Metodbeskrivning, Strålsäkerhetsmyndigheten, Stockholm 2013.
- Hagberg, N, Mjönes, L, Söderman, A-L. (utan årtal). Metodbeskrivning för mätning av radon på arbetsplatser. Strålsäkerhetsmyndigheten, Stockholm.
- Kompletterande vägledning till metodbeskrivning för mätning av radon i skolor och förskolor. Socialstyrelsen, 2006.
- Dessa tre dokument kan laddas ner på Strålsäkerhetsmyndighetens hemsida <https://www.stralsakerhetsmyndigheten.se/omraden/radon/rad-och-rekommendationer/att-mata-radon/>.
- ³⁷ Kandidatförteckningen i REACH: <https://echa.europa.eu/sv/candidate-list-table> Utfasningsämnen enligt Kemikalieinspektionen: <https://www.kemi.se/prio-start/kriterier/oversiktstabell>
- ³⁸ Dokumentationssystem för byggprodukter. Regler om loggbok för vissa nya byggnader och anläggningar, rap. 2018:22. Boverket, 2018.
- ³⁹ Till exempel: Byggvarubedömningen, Sunda Hus, BASTA
- ⁴⁰ Miljöhälsorapport 2017, Folkhälsomyndigheten och Karolinska Institutet, 2017.
- ⁴¹ Vad slänger hushållen i soppsäsen? - Nationell sammanställning av plockanalyser av hushållens mat och restavfall. Avfall Sverige, 2016.
- ⁴² Sveriges Kommuner och Landsting, Kommungruppsindelning 2017, <https://skl.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>, 2019.
- ⁴³ Gång-, cykel- och kollektivtrafik – uppföljning och indikativa kommunala mål, Trafikanalys, Stockholm 2019.
- ⁴⁴ RVU Sverige 2011–2014 – Den nationella resvaneundersökningen, Trafikanalys, Stockholm 2015.
- ⁴⁵ Lag (2006:985) om energideklaration för byggnader.
- ⁴⁶ Goda möjligheter med spillvärme - - en utvärdering av LIP-finansierade spillvärmeprojekt. Rapport 5373. Naturvårdsverket, 2004.
- ⁴⁷ Cronholm et al. Spillvärme från industrier och värmeåtervinning från lokaler. Fjärrsyn rapport 2009:12. Svensk Fjärrvärme AB, 2009.
- ⁴⁸ Klimatdeklaration av byggnader. Förslag på metod och regler. Rapport 2018:23. Boverket, Karlskrona 2018.
- ⁴⁹ Noll CO₂ - Pilotversion av certifieringsmanual, Sweden Green Building Council, Stockholm 2018.

DEL 5 REFERENSER OCH FÖRDJUPNING

- ⁵⁰ BM – Praktiska verktygsfrågor och installation, IVL, 2019, <https://www.ivl.se/sidor/vara-omraden/miljodata/byggsektorns-miljoberakningsverktyg/bm---praktiska-verktygsfragor.html>
- ⁵¹ Klimatkalkyl, Trafikverket, 2019, <http://webapp.trafikverket.se/Klimatkalkyl/>
- ⁵² Beräkna dina klimatutsläpp, Naturvårdsverket, 2019, <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Luft-och-klimat/Berakna-dina-klimatutslapp/>
- ⁵³ Samlade EPD:er av relevans finns exempelvis hos <https://www.environdec.com/> och https://www.epd-norge.no/?lang=no_NO
- ⁵⁴ 47 g CO₂e/kWh enligt beräkning för 2013 av Joint Research Centre i EU (referens nedan) kan användas alternativt nyare emissionsfaktor beräknad enligt samma metod.
- Moro, A, Lonza, L. *Electricity carbon intensity in European Member States: Impacts on GHG emissions of electric vehicles*. Transportation Research Part D 64, 2018
- ⁵⁵ Rapportering och verifiering. Emissionsfaktorer och värmevärden 2019, Naturvårdsverket, 2019. Se: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Luft-och-klimat/Berakna-dina-klimatutslapp/>
- ⁵⁶ <https://www.energiforetagen.se/statistik/fjarvarmestatistik/tillford-energi/tillford-energi-till-fjarvarme-och-kraftvarme/>
- ⁵⁷ Rapportering och verifiering. Emissionsfaktorer och värmevärden 2019, Naturvårdsverket, 2019. Se: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Luft-och-klimat/Berakna-dina-klimatutslapp/>
- ⁵⁸ RISE, Klimatdatabas för smartare matkonsumtion, <https://www.ri.se/sv/v%C3%A5ra-ber%C3%A4ttelser/klimatdatabas-smartare-matkonsumtion>, 2019.
- ⁵⁹ IVL Svenska Miljöinstitutet, Klimatkontot, <https://www.klimatkontot.se/>, 2019.
- ⁶⁰ Stockholm Environment Institute, Min klimatpåverkan, <http://www.minklimatpaverkan.se>, 2019.
- ⁶¹ Svalna, <https://www.svalna.se>, 2019.
- ⁶² Malmqvist T., Erlandsson M., Francart N., Kellner J., *Minskad klimatpåverkan från flerbostadshus, LCA av fem byggsystem*. Sveriges Byggindustrier, 2018.
- ⁶³ Byggandets klimatpåverkan - Livscykelberäkning av klimatpåverkan och energianvändning för ett nyproducerat energieffektivt flerbostadshus i betong, Rapport B 2217, IVL Svenska Miljöinstitutet, Stockholm 2015.
- ⁶⁴ Svensk standard SS 199000:2014 *Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning*, Swedish Standards Institute, Stockholm 2014.
- ⁶⁵ Vid kompensation kan inspiration om t.ex. kompensationspool hämtas från: *Ekologisk kompensation – Åtgärder för att motverka nettoförluster av biologisk mångfald och ekosystemtjänster, samtidigt som behovet av markexploatering tillgodoses*, Utredningen om ekologisk kompensation, (Statens offentliga utredning) Stockholm, 2017.
- ⁶⁶ Se t ex: *Dagvattenhantering - Riktlinjer för kvartersmark i tät stadsbebyggelse*, Stockholms stad, Stockholm 2016; *Riktlinjer för dagvattenhantering*, Järfälla kommun, Järfälla 2016; *Riktlinjer för dagvattenhantering i Tyresö Kommun*, Tyresö kommun, Tyresö 2009.
- ⁶⁷ Se t ex: *Analys av kunskapsläget för dagvattenproblematiken*. Naturvårdsverket, Stockholm 2017.
- ⁶⁸ Naturvårdsverket, *Föreslå etappmål om dagvatten* <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Regeringsuppdrag/Redovisade-2019/Foresla-etappmal-om-dagvatten/>, 2019
- ⁶⁹ MSB, Översvänningsprotalen, <https://gisapp.msb.se/Apps/oversvamningsportal/index.html>, 2019.
- ⁷⁰ *Vägledning för översvänningskartering av vattendrag – Fakta, inspirerande exempel och tips för en bra beställning*, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2014.
- ⁷¹ *Vägledning för skyfallskartering - Tips för genomförande och exempel på användning*, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2017.

⁷² *Publikation 104 - Nederbördsdata vid dimensionering och analys av avloppssystem*, Svenskt Vatten, 2011.

⁷³ *Se t ex: Handbok för klimatanpassad vattenplanering i Skåne*. Länsstyrelsen i Skåne län, Malmö 2017.

Översvämningar ras och skred - Riskhantering i fysik planering vägledning för Dalarnas län, Länsstyrelsen Dalarnas län, 2017.

Stigande vatten - en handbok för fysisk planering i översvämningshotade områden, Länsstyrelserna i Västra Götalands och Värmlands län, 2011.

Rekommendationer för lägsta grundläggningsnivå för ny bebyggelse vid mälaren. Länsstyrelserna Stockholm, Södermanland, Uppsala, Västmanland, 2015.

Rekommendationer för hantering av översvämning till följd av skyfall – stöd i fysisk planering. Länsstyrelsen i Stockholms län & Länsstyrelserna i Västra Götalands län, 2018.

⁷⁴ *Tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker*, Boverket, Karlskrona 2018.

SWEDEN
GREEN BUILDING
COUNCIL